

Pia Savolainen

PIENRYHMÄTOIMINNOT ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN PÄIVÄKOTIARJESSA

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi

ELOKUU 2015

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Pia Savolainen	Sosionomi	Elokuu 2015
Opinnäytetyön nimi Pienryhmätoiminnot erityistä tukea tarvitsevan lapsen päiväkotiarjessa		42 sivua 5 liitesivua
Toimeksiantaja Loviisan kaupunki, päivähoito		
Ohjaaja Lehtori Miia Heikkinen		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä selvitettiin missä, määrin ja minkälaisia pienryhmätoimintoja Loviisan seudun päiväkodeissa käytetään erityistä tukea tarvitsevien lasten parissa. Tarkoituksena oli myös kartoittaa lastentarhanopettajien kokemuksia ja haasteita pienryhmätoiminnan järjestämisessä.</p> <p>Tutkimus toteutettiin avoimilla kyselylomakkeilla, jotka jaettiin Loviisan seudun päiväko-teihin lastentarhanopettajille. Kyselylomakkeita jaettiin 27, joista 17 palautettiin. Vasta-usprosentiksi muodostui 63 %. Opinnäytetyö perustuu laadulliseen lähestymistapaan. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.</p> <p>Kyselyssä selvisi, että lähes kaikissa vastaajien ryhmissä käytettiin pienryhmätoiminto-ja jollain tapaa. Osa oli löytänyt toimivan tavan pyörittää säännöllisesti pienryhmiä, heil-lä oli sovitut päivät, jolloin pienryhmätoimintaa pidettiin. Toiminnot painottuivat kaikilla aamupäivään, jolloin henkilökuntaa oli eniten paikalla. Kullakin ryhmällä oli omatapan-sa toimia, ja osa tuntui vielä hakevan toimivaa tapaa. Kokemukset olivat samansuun-taisia kaikilla vastanneilla, ne olivat vain ja ainoastaan positiivisia. Edut olivat selkeät muun muassa, lapsen tuentarpeen kohdentaminen helpottui, lapset saivat aikuisen huomiota enemmän, lapsi tuli kuulluksi ja nähdyksi paremmin jne. Kiertävän erityislas-tentarhanopettajan tukea pidettiin tärkeänä, tukea oli myös saatu.</p> <p>Haasteet olivat samankaltaisia. Suurimpana haasteena koettiin henkilökuntaresurssit. Henkilökunnan poissaolot vaikeuttivat pienryhmätoimintojen onnistumista. Päiväkotien jakotiloja koettiin olevan liian vähän. Hyvän suunnittelun tärkeyttä korostettiin. Hyvällä suunnittelulla koettiin olevan ratkaiseva osa pienryhmätoiminnan onnistumiselle.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatus, päivähoito, pienryhmätoiminnot, erityinen tuki		

Author (authors) Pia Savolainen	Degree Bachelor of Social Services	Time August 2015
Thesis Title Small Group Activity for a Child with Special Needs		42 pages 5 pages of appendices
Commissioned by The City of Loviisa, Daycare		
Supervisor Miia Heikkinen, Senior Lecturer		
Abstract <p>The thesis studied what kind of small group activities at the Loviisa kindergartens used on children with special needs. It was also intended to identify kindergarten teachers' experiences and challenges in organizing small group activities.</p> <p>The study was conducted by open questionnaires which were distributed to the kindergarten teachers at the Loviisa kindergartens. The surveys were distributed 27 overall and 17 were returned so the response rate was 63 %17. The thesis is based on qualitative approaches and the research material was analyzed using a content analysis.</p> <p>The survey showed that almost all respondent groups were using small group activities. Some had found a good way to implement small group activities. They had regular days for the activities. Small groups activities were carried out in all groups during the mornings due to the fact that staff resources were the best at that time. The groups had they own ways to do small group activities. Kindergarten teachers' experiences at small groups work was similar. It was seen only a good experience. Benefits for children were only good. Children were given support they needed, an adult was able to give better attention for children, children were heard better etc. Special kindergarten teacher's support was considered important.</p> <p>Respondents' challenges were similar. The biggest challenge was staff resources. If the staff was sick etc., it was hard to get the functional groups. Kindergartens' facilities were also kind of a problem because there was not enough rooms. Good planning was seen the most important thing.</p>		
Keywords early childhood education, daycare, small group activity, special needs		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO	6
3	ERITYINEN TUKI	8
3.1	Moniammatillinen tuki	10
3.2	Tuen muodot erityisen tuen tarvitsijoille	10
4	PIENRYHMÄTOIMINNOT	11
4.1	KILI	13
4.2	KUTTU	14
4.3	Ryhmä – Theraplay	16
4.4	Askeleittain	18
4.5	Aiemmat tutkimukset	19
5	LOVIISAN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUS PALVELUT	21
5.1	Varhaiserityiskasvatus	21
5.2	Loviisan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	22
6	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTUS	23
6.1	Tutkimuskysymykset	24
6.2	Tutkimusmenetelmä	24
6.3	Kyselyn toteuttaminen	25
7	KYSELYN TULOKSIA	26
7.1	Taustatiedot	26
7.2	Pienryhmätoiminnasta	29
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	33
8.1	Tulosten tarkastelua	33
8.2	Opinnäytetyön arviointia	37
	LÄHTEET	39
	LIITTEET	

Liite 1. Kyselylomake

1 JOHDANTO

Työni tavoitteena oli kartoittaa missä määrin ja minkälaisia pienryhmätoimintoja Loviisan kaupungin päiväkodeissa käytetään erityistä tukea tarvitsevien lasten parissa. Kyselyssä selvitettiin myös henkilökunnan kokemuksia ja mahdollisia haasteita pienryhmätoiminnan järjestämisessä päiväkodin arjessa. Kyselyn tarkoituksena oli saada työhömmе vinkkejä ja hyviä jo toimivia ratkaisuja arkeen. Toivottavasti saamme näin hyvän kiertoön, ja ne päiväkodit joissa, on jo toimiva malli pienryhmätoimintojen pyörittämisen, jakavat onnistumisensa kyselyssä.

Halusin tehdä työn, josta olisi minulle ja kollegoilleni hyötyä työssämme. Olen työskennellyt päiväkodissa päivähoitajana 20 vuotta, ja erityisen tuen tarvitsijoita on ollut ryhmissäni aina. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa työskenneltäessä ovat tärkeässä asemassa päiväkotien yhteistyökumppanit. Vanhemmat ovat tärkein kumppanimme, mutta lapsen arjessa on myös usein monta ammattilaista mukana. Päiväkodinhenkilöstö tekee työtään moniammatillisessa työyhteisössä, aihe opinnäytetyöhönikin syntyi moniammatillisen yhteistyön tuloksena: Loviisan kaupungin kiertävän erityislastentarhan opettajan Tarja Tuomisen pohdinnan tulos.

Suuret ryhmät tuovat omat haasteensa, samoin tuo henkilökunnan määrä, ja tietysti myös suurena ja tärkeänä tekijänä on työntekijöiden motivaatio tehdä asioita toisin. Suuren ryhmän jakaminen pieniin ryhmiin vaatii suunnitelmallisuutta, ja tarvitaan asianmukaiset tilat, jotta jakaminen onnistuu. Pienryhmätoimintojen käyttäminen arjessa ja niiden juurtuminen jokapäiväiseksi toimintatavaksi voi olla alkuun haastavaakin. Uskoisin kuitenkin, että ryhmän työtekijöiden sitoutumisella, riittäväällä suunnittelulla sekä hyvällä yhteistyöllä se ei ole mahdotonta.

Aiheesta on tehty opinnäytetason sekä pro gradu -tutkimuksia. Aiemmin tehdyt tutkimukset ja kirjallisuus tukevat pienryhmätoimintojen hyötyjä erityisen tuen tarvitsijan arjessa. Lapset tulevat mm. nähdyiksi ja kuulluiksi paremmin. Mikkola ja Nivalainen (2009, 31) toteavat lasten kykenevän helpommin ja turvallisemmin hallitsemaan omaa toimintaansa mitä pienemmässä ryhmässä he toimivat. Aikuisten hyödyt ovat myös ilmeiset. Pienryhmässä lapsella on mahdollisuus toimia lähikehityksen vyöhykkeellä aikuisen tukemana, aikuisen on

helpompi havainnoida sekä ohjata lapsen toimintaa. Kasvattaja voi keskittyä helpommin yhteen lapseen ja saada kokemuksen, että on oikeasti kohdannut ryhmänsä lapsia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 32.)

Yksittäiselle lapselle ei jää suurryhmätilanteessa aikaa, koska aikuisen energia menee koko ryhmän ohjaamiseen (Mikkola & Nivalainen 2009, 32). Uskon kasvattajan voimavarojen riittävät pienryhmätilanteissa paremmin takamaan lapselle laadukasta hoitoa ja varhaiskasvatusta koko päiväksi. Energia ei mene koko ryhmän kannatteluun, ja työntekijäkin saa pienessä ryhmässä ”äänensä kuuluviin” paremmin. Työlläni haluan tuoda esille muun muassa pienryhmäkäytäntöjen etuja suurissa päiväkotiryhmissä.

Teoreettisena viitekehyksenä olen avannut opinnäytetyössäni varhaiskasvatuksen, erityisen tuen, pienryhmätoimintojen käsitteistöä. Kerron myös pääpiirteittäin Loviisan kaupungin varhaiskasvatuspalveluista.

2 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO

Valtakunnallisesti varhaiskasvatus määritellään alle kouluikäisten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaksi kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi. Tavoitteena on tukea ja edistää lapsen tasapainoista kehitystä, kasvua ja oppimista. Vanhempien ja varhaiskasvatuksessa toimivien kasvattajien kiinteä yhteistyö, kasvatuskumppanuus on tärkeää, sillä kasvattajien ja perheiden yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapselle eheän ja onnistuneen kokonaisuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.) On äärimmäisen tärkeää, että yhteistyö vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan välillä toimii. Hyvä yhteistyö tukee lapsen kasvua ja kokonaisvaltainen perheen tukeminen mahdollistuu kun on luotu avoin, luottamuksellinen, tasavertainen ja rehellinen suhde vanhempiin.

Perheiden kokonaisvaltainen tukeminen päivähoidossa on enenevissä määrin nousemassa arvoonsa. Yhteiskuntamme muutokset vaikuttavat perheiden arjen elämään; mm. sukujen ja perheiden pieneneminen, kaupunkilaistuminen ovat merkinneet vanhempien tukiverkoston pienenemistä jopa katoamista. Näin perheiden tukemisen tehtävä on siirtynyt osittain yhteiskunnan tuen piiriin. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 114 - 115.) Päivähoidon henkilökunnalla on hyvä mahdollisuus olla tukemassa perheitä kasvatustehtävässä ja

vanhemmuudessa, kun vanhemmat voivat hyvin, on todennäköistä että lapsikin voi hyvin. Ei pidä myöskään unohtaa päivähoidon merkitystä perheiden välisten suhteiden mahdollistajana. (Hujala ym. 2007, 115.)

Yksi tärkeimmistä varhaiskasvatuksen voimavaroista on ammattitaitoinen henkilöstö. Laadukkaan ja onnistuneen varhaiskasvatuksen edellytys on, että henkilökunnalla ja koko kasvatusyhteisöllä on vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen tärkein tekijä on aikuisten ja lasten välinen lämmin vuorovaikutus, lapsen arvostaminen yksilönä, myönteisen tuen antaminen ja herkkyys lapsen reaktioille (Kalliala 2008, 67). Vuorovaikutuksen laadun kriteerejä on vaikea yksityiskohtaisesti määritellä, mutta keskeistä on lasta kunnioittava ja kuunteleva ilmapiiri, sekä avoin ja rehellinen kohtaaminen. Tärkeää on myös päiväkodin hyvä ilmapiiri, tällöin aikuisten keskinäinen kanssakäyminen sujuu. (Kalliala 2008, 11.) Päiväkodin työntekijät ovat tärkeässä asemassa vuorovaikutusilmapiirin luomisessa. Vuorovaikutussuhteen onnistuminen on aikuisen vastuulla. On myös tärkeää, mitä asioita puhutaan ja miten lasten kuullen.

Päivähoito on osa varhaiskasvatusta, jota järjestetään varhaiskasvatuspalveluiden puitteissa, joita ovat muun muassa päiväkotitoiminta, perhepäivähoito, ryhmäperhepäiväkodit ja erilaiset avoimet varhaiskasvatuspalvelut. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Päiväkoti on useimmiten hoitomuotona lapselle, jolla on erityisen tuen tarve. Syynä tähän todennäköisesti on koulutettu henkilökunta: lastentarhanopettajia, päivähoitajia, sosionomeja jne. Kuitenkin päivähoidon henkilökunta kokee, että erityisen tuen tarpeessa olevien lasten oikeanlainen ohjaaminen vaatisi paljon tukea, jotta lasta kyettäisiin hoitamaan ryhmässä ottaen huomioon lapsen yksilölliset tarpeet, ja myös ryhmän toistenkin lasten tarpeet. (Svärd 2001, 50 - 51.) Päivähoidon kehittäminen perheiden muuttuvissa tilanteissa ja tarpeissa onkin haastava tehtävä kunnille ja päivähoidon työntekijöille. Erityistä tukea tarvitsevien lasten hoidon järjestäminen edellyttää lapsen ja perheen kuulemista: kasvatuskumppanuutta, toimivaa moniammatillista yhteistyötä ja

verkosto-osaamista. Tämä kaikki edellyttää kunnalta taloudellisia resursseja. (Svärd 2001, 51.)

Varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuudella on tärkeä merkitys. Se on ammattikasvattajien ja vanhempien tietoista sitoutumista toimia yhdessä lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen prosessien tukemisessa. Jotta kasvatuskumppanuus onnistuu, tarvitaan luottamusta, tasavertaisuutta sekä keskinäistä kunnioitusta. Lasten kasvatustuu- ja oikeus on vanhemmilla, he ovat lastensa parhaita ja ensisijaisia tunti- ja työntekijöitä. Työntekijöillä on ammattitaito, osaaminen sekä vastuu tasavertaisen yhteistyön ja kasvatuskumppanuuden toteutumisesta päivähoitossa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja vanhempien tiedot ja kokemukset lapsesta yhdistyvät kasvatuskumppanuudessa, näin voidaan luoda hyvät edellytykset yhdessä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Avoin keskustelu kasvatuskumppanuuteen liittyvistä arvoista, näkemyksistä ja vastuista vanhempien ja henkilöstön kesken on tärkeää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.) Vanhempien kanssa keskustellaan päivittäin, aamuisin ja iltapäivisin kun lasta tuodaan tai haetaan päiväkodista. Syvempää keskustelua käydään muun muassa, kun päivitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Olemme valmiit järjestämään aikaa, kun vanhemmat haluavat keskustella lapsensa tai perheen tilanteista. Kokonaisvaltainen perheen tukeminen on myös päivähoiton ja kasvatuskumppanuuden tärkeä tehtävä.

Kasvatuskumppanuudella on tärkeä osa myös silloin, jos lapsen kasvussa, kehityksessä tai oppimisessa ilmenee tuen tarvetta. On tärkeää että asioista voidaan puhua vanhempien kanssa rehellisesti, avoimesti ja lapsen etua ajaten. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32.) Kun on alusta asti luotu hyvät, rehelliset ja toimivat suhteet vanhempiin on helpompi ottaa puheeksi vaikeatkin asiat.

3 ERITYINEN TUKI

Lapsen kehitys, kasvu ja oppiminen kulkevat omia polkujaan. Esimerkkinä on kielellinen kehitys: erot lasten välillä ovat normaalin kielen kehityksessä suuret. On hyvä tunnistaa lasten omat kehityspolut ja huomioida, jos ilmenee ongelmia. Mitä varhaisemmassa vaiheessa kohdistetaan huomiota lapsen tar-

peisiin ja muutetaan toimintaa tarpeiden suuntaiseksi, sen parempi ennuste on lapsen oppimiselle, kasvulle ja kehitykselle. Erityisen tuen tarpeiden tunnistamiseen päivähoidossa liittyy työntekijöiden tieto ja osaaminen – lapsikohtainen ja yleinen. Kuka tarvitsee erityistä tukea? Erityisen tuen määrittäminen on sidoksissa paikkaan, aikaan ja kulttuuriin, jossa eletään. (Pihlaja 2001, 21.) Lähtökohtana tuen tarpeen arvioinnissa varhaiskasvatuksessa on kuitenkin kasvatushenkilöstön ja vanhempien havaintojen yhteinen tarkastelu tai aikaisempi todettu erityisen tuen tarve. Usein on myös tarpeellista hankkia tarkoituksenmukaisen asiantuntijan esim. puheterapeutti, psykologi, neurologi jne. lausunto. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35.) Myös päivähoitolaissa on kohta asiantuntijalausunnoista, asetuksessa lasten päivähoidosta 2. §: ssä todetaan, että lapsi, joka on erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeessa, on hänestä hankittava alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto. (Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239, 2 §.) Varhaiskasvatuksen tukitoimet tulisi kuitenkin aloittaa heti, kun tuen tarve on todettu (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35). Riittävän varhain aloitettu tuki on lapsen etu.

Erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta voidaan määritellä tai kuvata monella tapaa. Erilaiset luokittelut kuitenkin supistavat lapsen usein tiettyyn muottiin, onkin muistettava, että lapsi tarvitsee erityistä tukea kenties vain jollain osa-alueella kehityksensä kokonaisuudessa, mutta sillä saattaa olla merkittävä rooli lapsen kasvussa ja kehityksessä. (Pihlaja 2001, 22.) On tärkeää muistaa, että tuen tarpeessa oleva lapsi on ennen kaikkea lapsi, jolla on myös vahvuuksia ja yhteisiä piirteitä toisten lasten kanssa enemmän kuin erottelevia piirteitä. Päivähoidossa onkin tärkeää luoda perusta myönteiselle lapsinäkemykselle. (Viittala 2005, 11.)

Lapsella voi olla tarvetta erityiseen tukeen, jos hänellä on jokin vamma tai pitkäaikaissairaus tai lapsi on lastensuojelun asiakas (lastensuojelun tukitoimet). Kyseessä voi myös olla lapsen kehityksen haasteet esimerkiksi kielen ja kommunikaation osa-alueilla, tarkkaavaisuuden suuntaamisen tai ylläpitämisen alueilla, tunne-elämän tai sosiaalisen kanssakäymisen alueilla tai kognitiivisella osa-alueilla muun muassa oppimisvalmiuksien riskejä. (Pihlaja 2001, 22.)

3.1 Moniammatillinen tuki

Aikaisemmin on jo todettu, että erityisen tuen tarvitsijalla saattaa olla monta ammattilaista mukana arjessaan. Lapsen kasvua ja kehitystä voidaan tukea moniammatillisesti. Usein kyseessä on eri palveluntuottajien tukipalvelut muun muassa psykologi, puheterapeutti, toimintaterapeutti jne. Tämä vaatii hyvää yhteistyötä lapsen parhaaksi eri ammattilaisilta kuin vanhemmilta. Yksi osa tuen järjestämisestä on myös tehostaa avointa ja toimivaa yhteistyötä vanhempien sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden kesken. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36).

Perustana moniammatilliselle yhteistyölle on erilaisen ammatillisen osaamisen tunteminen ja kunnioittaminen. Ammattilaisten osaamiset ja asiantuntijuudet yhdistyvät konkreettisesti, kun lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa tai erityisen tuen suunnitelmassa sovitaan varhaiskasvatuksen yksilöllistämisestä. Siinä eri tahojen tavoitteet sekä menetelmät kootaan kokonaisuudeksi, ja samalla selkiytetään tahojen vastuut. (THL 2014.) Moniammatillisissa palaverissa on tärkeä muistaa vanhempien rooli, osallisuus. Tulisi kuulla vanhempien näkemykset, kokemukset ja toiveet. On työntekijän vastuulla, että vuorovaikutus toimii henkilökunnan ja vanhempien kesken onnistuneesti. Tulee puhua asioista niin, että vanhemmatkin ymmärtävät lapsen tarpeet, ei käytetä liiaksi ammattitermistöä ja kohdataan vanhemmat aidosti. Puhutaan asioista vanhemmille, ei vanhempien yli.

Päivähoidossa työtä tekevillä, niin päiväkodin henkilöstöllä kuin muilla ammatillisilla erityisen tuen tarvitsijan arjessa on yksi yhteinen päämäärä. Se päämäärä on tarjota hyvä päivähoito, varhaiskasvatus ja varhaisvuosien erityiskasvatus kaikille lapsille. Päämäärään päästään sitoutumalla vanhempien ja yhteistyökumppaneiden kanssa yhdessä sovittuihin tavoitteisiin, sekä pedagogisiin periaatteisiin. (Viitala 2004, 150.)

3.2 Tuen muodot erityisen tuen tarvitsijoille

Lapsen erityisen tuen tarve määrittelee tuen muodon. Tarvittava tuki on aloitettava mahdollisimman varhain. Päivähoidossa tulee vastata lapsen tarpeisiin kasvatuksellisesti ja kuntouttavasti. Se ei välttämättä aina tarkoita erillisiä toimenpiteitä, vaan usein kyse on yksilöllisistä tavoitteista osana varhaiskasvatusta. Useat päivähoiton kuntouttavista elementeistä ovatkin lapsen kehitystä

yleisesti tukevia ja kaikille lapsille hyödyllisiä. Näitä kuntouttavia elementtejä ovat mm. selkeä struktuuri; lapsi pystyy ennakoimaan toimintaa ja käyttäytymiseensä kohdistuvia odotuksia. Tärkeä elementti on myös ryhmässä vallitseva hyvän vuorovaikutuksen ilmapiiri kaikkien kesken, lapsen oman toiminnan ohjaus, ryhmätoiminta sekä lapsen kehityksen osa-alueiden tukeminen esimerkiksi motorinen kehitys ja kielellinen kehitys. (THL 2014.)

Kasvattajayhteisön työntekijöiden tehtävänä on tuoda tarvittavat tukitoimet tukea tarvitsevan lapsen päivähoitoarkeen. Tukitoimia ja lapsen tuen tarvetta pohditaan ja arvioidaan yhdessä vanhempien sekä tarvittaessa muiden ammattilaisten kanssa. (THL 2014.) Lapselle mahdollisesti laaditut kasvatus-, kuntoutus- ja esiopetuksen suunnitelmat muokataan yhtenäiseksi toimivaksi kokonaisuudeksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36).

Päiväkodissa erityisen tuen tarvitsijan tuen muotoja ovat esimerkiksi lapselle räätälöidyt koritehtävät, pedagogiset pienryhmätoiminnot muun muassa KILI, Askeleittain, Theraplay ja kuvin tuettu kommunikointi. Mahdollista on myös, että erityisen tuen tarvitsijalle myönnetään varhaiskasvatuksellisen tuen lisäksi erillisiä resursseja edellyttäviä tukitoimia. Niitä voidaan kutsua rakenteellisiksi tukitoimiksi ja ne tarkoittavat ryhmäkoon pienentämistä, joka tarkoittaa lasten ja henkilöstön suhdeluvun väljentämistä. Vaihtoehtona voi olla myös määräaikainen avustaja lapselle, tällöin lapsi on ryhmässä yhden lapsen paikalla. (Lapsen tuen järjestämisen käsikirja 2014, 14 - 15.)

Erityistä tukea tarvitseville lapsille tehdään päivähoitolakiin (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36) perustuva lapsikohtainen kuntoutussuunnitelma, suunnitelma liitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siinä kerrotaan yksityiskohtaisesti päivähoidossa annettavasta tuesta, tavoitteista, keinoista, mahdollisista yhteistyökumppaneista. Suunnitelman laatii varhaiskasvatuksen henkilöstö. Tukea suunnitelman laatimiseen henkilöstö saa erityislastentarhan opettajalta. Vanhemmat allekirjoittavat suunnitelman ja heitä informoidaan suunnitelman tekemisestä. Kuntoutussuunnitelma on tärkeä työkalu päivähoidon arjessa, sitä päivitetään säännöllisesti.

4 PIENRYHMÄTOIMINNOT

Pienryhmätoimintaa pidetään suhteellisen uutena tapana toteuttaa ryhmätoimintaa, kuitenkin jo 1980-luvulla on päiväkodeissa jaettu lapsia pienempiin

ryhmiin toimintojen ajaksi. Tuolloin ei kuitenkaan vielä puhuttu pienryhmätöiminnasta, vasta 2000-luvulla käsite pienryhmätöiminnasta alkoi vakiintua. (Savolainen 2013, 16.)

Lasten jakaminen pienempiin ryhmiin on keino toteuttaa hyvää ja laadukasta päivähoitoa, sekä toimiva keino pienentää päiväkotien suuria lapsiryhmiä. Päiväkotien pienryhmien koosta ja ryhmien jakamisesta ei ole tarkkaa suositusta tai määritelmää. (Savolainen 2013, 66.) Omat haasteensa pienryhmiin tuovat erityisen tuen tarvitsijat, ryhmän koostumus tulee tällöin harkita tarkemmin. Kasvattajilla on päiväkodissa vastuu ryhmien muodostamisesta, tarvitaan varhaiskasvatuksen ammattitaitoa ja lapsiryhmän tuntemista, jotta pienryhmien muodostaminen onnistuneesti toimii. Toimivan pienryhmätöiminnan perusta on hyvä suunnittelu. Tärkeää on myös omaksua pienryhmätöiminta hyvänä ja toimivana työtapana.

Mikkola ja Nivalainen (2009, 35) määrittävät pienryhmien muodostamista muun muassa seuraavalla tavalla (taulukko 1).

Taulukko 1. Ryhmäkoon määrittäminen (Mikkola & Nivalainen 2009, 35)

Lasten ikä	Lasten lukumäärä	Leikkitaidot
3 - 4-v. "Yhdessä leikkijät"	7	Kehittyvää yhteisleikkiä, kuitenkin aikuisen ohjausta tarvitaan paljon. Leikissä tulee ristiriitatilanteita usein, joita aikuinen ohjaa ja ennakoii.
4 - 5-v. "Yhdessäolonopettelijat"	5	Ryhmässä tukea tarvitsevia lapsia 3, he tarvitsevat aikuisen ohjausta leikissä, siirtymätilanteissa sekä vuorovaihtuksessa. Pienessä ryhmässä on rauhallisempaa toimia.
5-v. "Taitavat leikkijät"	9	Leikkitaidot ovat kehittyneet, kuitenkin aikuista tarvitaan rajapinnaksi sekä havainnoimaan leikkiä. Osa lapsista voi olla aikuisen kanssa pöytätyöskentelyssä mm. pelata tai askarrella. Silti muut lapset voivat touhuta ympärillä.

Pienryhmien koostumukseen vaikuttavat muun muassa lasten ikä ja kehitystaso. Ryhmän työntekijöiden näkemykset sopivasta ryhmäkoosta ovat myös avain asemassa. Näin ollen tarkkoja ryhmäkokoja on mahdoton määrittellä, päiväkotiryhmät ja lapset ovat erilaisia. (Savolainen 2013, 17.)

Asetuksessa lasten päivähoidosta määritellään aikuisten ja lasten suhdeluku. Hoidossa voi olla yhtä kasvatus –ja hoitohenkilöä kohden seitsemän 3 – 6 - vuotiasta kokopäivälasta tai kolmetoista osapäivälasta. Alle kolmevuotiaiden ryhmässä tulee olla yksi kelpoisuusvaatimukset täyttävä aikuinen neljää lasta kohden. (Helsingin kaupunki 2013.) Jos ryhmässä on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai lapsia, tämä tulisi huomioida suhdeluvuissa. Usein erityisen tuen tarvitsijalla on ns. paikkakerroin. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi voidaan sijoittaa ryhmäänsä puolentoista, kahden tai kahden ja puolen lapsen paikalle. Vaihtoehtoisesti lapselle voidaan suositella määrääaikaista avustajaa, tällöin lapsi on ryhmässä yhden lapsen paikalla. (Lapsen tuen järjestämisen käsikirja 2014, 15.)

Seuraavaksi esittelen neljä pienryhmissä yleisesti käytettyä ns. pedagogista pienryhmätoimintaa muotoa.

4.1 KILI

KILI-pienryhmätoiminnan pohjana on samanlaisena toistuva struktuuri, se rakentuu neljästä osiosta: aloitus, liikuntaosio, kielellinen osio ja lopetus. Samana toistuva struktuuri antaa hetkille selkeän ja turvallisen kehyksen, jonka sisällä lapsia kannustetaan ilmaisemaan itseään. (Isokoski, Lindholm, Lindholm & Vepsäläinen 2002, 8.)

Ryhmässä tulisi olla kaksi aikuista. Toinen toimii varsinaisena vetäjänä ja toinen on tarvittaessa lasten tukena, hän myös tarkkailee ja tekee havaintoja. Lapsi saattaa joskus tarvita ns. apuminää, joka voi olla toinen vetäjästä tai lapsen oma avustaja. Tällöin lapsi voi istua aikuisen edessä tai sylissä, ja näin aikuinen on lapsen tukena konkreettisesti ja auttaa lasta osallistumaan toimintaan. (Isokoski ym. 2002, 8.) Päiväkodin arjessa ei aina onnistu KILI-ryhmän vetäminen kahdella aikuisella, toiminta sujuu myös yhden vetäjän voimin. Sil-

loin on hyvä muistaa, ettei ryhmän koko ole liian suuri tai ettei ryhmässä ole useampaa haastavaa lasta.

Ryhmän toteuttamiseen ei tarvita liikuntatilaa, päiväkodin nukkumahuone tai sali on esimerkiksi sopiva tila. Kielellisissä tehtävissä lapsella on oma alusta, jolla hän voi istua esimerkiksi pieni matto tai tyyny. Oma nimetty paikka ja kuvien käyttö tukee lapsen keskittymistä. (Isokoski ym. 2002, 9.)

KILI-ryhmän aluksi tehtävät käydään yhdessä läpi. Seinällä on alusta, jossa hetken toiminta on kuva korkein alusta loppuun esillä. Kunkin harjoituksen loppua, lapset saavat vuorotellen kääntää siihen liittyvän kuvan nurinpäin. Lopuksi muistellaan yhdessä mitä hetkellä tehtiin ja samalla kuvat käännetään oikeinpäin. Jokainen saa kertoa tai näyttää kuvista, mikä heistä oli tuokiolla mukavinta. (Isokoski ym. 2002, 9.)

Ryhmän kokoontuminen tulisi olla mahdollisimman säännöllistä, ihanne olisi kerran viikossa. Ryhmään osallistuu 3 - 5 lasta, jotka hyötyvät ryhmän harjoitusten tavoitteista. Muodostaessa ryhmää tulisi ottaa huomioon myös ikärakenne ja ryhmän toimivuus. KILI-kuntoutusjakson suunnittelee aikuiset pääpiirteissään ja tarkemmat suunnitelmat ja seuranta tehdään joka hetkelle erikseen. Hyvä havainnoinnin lisä olisi hetkien videointi. (Isokoski ym. 2002, 9.)

Kesto hetkillä on n. 60 - 90 min, tässä tulee kuitenkin huomioida ryhmän rakenne. Esimerkiksi huonosti keskittyvät lapset hyötyvät useista lyhyemmistä harjoituksista, joissa käytetään runsaasti huomiota sitovaa konkreettista materiaalia ja kuvia. On tärkeää suunnitella harjoitukset niin, että lapsella on mahdollisuus kokea paljon onnistumisia. Välittömän positiivisen palautteen antaminen lapsille on tärkeää. (Isokoski ym. 2002, 9.)

4.2 KUTTU

KUTTU- Kuvien tuettu leikki kehitettiin apu keinoksi helpottamaan kielihäiriöisten lasten kommunikaatio- sekä leikkitaitoja, siinä käytetään kuvia leluina ja kommunikaatiovälineinä. Kuttu soveltuu käytettäväksi lähes kaikille lapsille, vaikka sitä on pääsääntöisesti toteutettu kielihäiriöisten lasten kanssa. (Kähkönen, Lindholm & Tahvanainen 2006, 10, 11.)

Tavoitteena Kutussa on kannustaa lasta ja lapsen lähiympäristöä kuvien käyttöön. Kuvien avulla pyritään laajentamaan lapsen vuorovaikutusta ja kommunikointivalmiuksia, tavoitteena on myös kehittää kielen ja puheen oppimista antamalla mahdollisuus muun muassa sanavaraston, käsitteiden kartuttamiseen, keskustelutaitojen harjoitteluun ja leikin kommentointiin. Tärkeänä tavoitteena on myös auttaa lasta osallistumaan tasavertaisena leikkijänä muiden lasten leikkeihin tuetun leikkitilanteen ulkopuolella. Lapsi oppii vuorottelun ja toisen huomioimisen taitoja aikuisen tuella strukturoidussa leikkitilanteessa Kuttu-tuokiolla. (Kähkönen ym. 2006, 10.)

Tuokioiden leikkiympäristöä pohtiessa huomioidaan lapsen kehitystaso ja valmiudet vaikuttaa leikkiin. Lapsella on mahdollisuus kuvien avulla suunnitella, toteuttaa ja iloita leikin onnistumisesta. Lapsi saa positiivisia kokemuksia leikistä ja uskaltautuu ilmaisemaan itseään kielellisistä puutteistaan huolimatta. Taitojen karttuessa lapselle annetaan vähitellen lisää häntä kiinnostavia aihekokonaisuuksia, jotka parhaimmillaan liittyvät lapsen omiin ideoihin. (Kähkönen ym. 2006, 10.)

Kielihäiriöisen lapsen on usein helpompi tulla leikkiin mukaan harjoittelemaan kommunikaatiotaitojaan leikkihahmon kautta. Aikuisen olisikin hyvä viestiä hahmon välityksellä. Esimerkkinä: ”Onkohan Nasu nukkunut huonosti, kun hän on tänään niin villi?” On tärkeä muistaa, että ohjaajan kommentit liittyvät leikkiin. Kuttu-hetkellä voi myös leikkiä omana itsenään, jos roolin omaksuminen on lapselle vaikeaa. (Kähkönen ym. 2006, 20.)

Kuttu-hetkillä on tärkeää samana toistuva rakenne. Neljä osiota ovat: aloitus, leikki, kerronta ja lopetus. Samana toistuva rakenne luo leikille tutun ja turvallisen kehyksen. Hetken kulkua seurataan seinällä olevista kuvista. Hetkillä istutaan omilla alustoilla esimerkiksi pienellä matolla tai tyynyillä, alustat asetetaan kuvastruktuurin eteen. (Kähkönen ym. 2006, 12, 15.)

Hetkille sopivassa tilassa tulee olla riittävästi lattia tilaa, jotta lasten valitsemat leikkiteemat mahtuvat esille. Tilan tulee olla rauhoitettu vain Kuttu-hetkelle. On myös tärkeää varata riittävästi aikaa n. 45 - 60 min. Toiminnan pituus vaihtelee lasten toiveiden ja valintojen mukaan. Säännöllinen toteutus on tärkeää esim. kerran viikossa 10 viikon ajan, olisi suositeltava määrä. (Kähkönen ym. 2006, 12.)

Kaksi aikuista ja kaksi lasta on ihanteellinen leikkihetken koko, näin toinen aikuisista voi huolehtia lasten leikin etenemisestä valikkokuvien avulla ja toinen voi osallistua leikkiin. Lasten vaikeuksien ollessa lieviä Kuttua voidaan toteuttaa useammallekin lapselle yhden vetäjän tuella. (Kähkönen ym. 2006, 12.)

Leikin onnistumisen edellytyksenä on tutustuminen lapsiin ja luottamuksen saavuttaminen. Hyvä ja kiireetön tunneilmapiiri on tärkeää, silloin lapset kokevat olonsa turvalliseksi ja uskaltavat kokeilla taitojaan rohkeammin. Aikuisen tulee luoda turvallinen ja selkeä leikkiympäristö. Myös positiivisen palautteen antaminen, kuunteleminen, lasten taidot huomioiva puhetapa ja osallistuminen leikkiin sopivassa roolissa ovat tärkeitä tekijöitä hetken onnistumisessa. (Kähkönen 2006, 14.)

4.3 Ryhmä-Theraplay

Ryhmä-Theraplay on saanut alkunsa yksilö-Theraplaysta, ajatus soveltaa menetelmää isompiin lapsiryhmiin tuli opettajilta. Opettajat olivat huomanneet yksilöterapian toimivuuden ja halusivat että useampi lapsi saisi hyödyn Theraplay-kokemuksista. (Jernberg & Booth 2003, 343.) Theraplay-päivähoidossa ei varsinaisesti ole leikkiterapiaa, mutta sitä on käytetty muun muassa erityiskasvatuksessa aikuisen toteuttamana leikin ohjauksena. (Viittala 2006, 130.)

Ryhmä-Theraplaylla on tavoitteena lapsen itsetunnon kohottaminen ja luottamuksen lisääminen kanssa ihmisiin antamalla lapselle konkreettisia, positiivisia ja henkilökohtaisia kokemuksia. Tuokioilla myös pyritään lisäämään ryhmäläisten yhteenkuuluvuudentunnetta. (Jernberg & Booth 2003, 343.)

Ryhmän koko ja koostumus tulee suunnitella etukäteen. Ryhmiä voidaan tehdä iän, aihepiirin tai vaikka lapsen erityisen tuen tarpeen mukaan. Esimerkiksi samassa ryhmässä voi olla yliaktiivisia ja passiivisia sekä syrjäänvetäytyviä lapsia, näin osallistujat saavat kokemuksen erilaisista vuorovaikutustavoista. Tulee kuitenkin muistaa, että mitä levottomampia tai tunne-elämältään rikkonaisia osallistujat ovat, sitä pienempi ryhmän tulisi olla. (Jernberg & Booth 2003, 349.) Olen ollut mukana ryhmä-Theraplayssa, joka muodostettiin saman ikäryhmän lapsista (5-vuotiaita), ja ryhmä toimi hyvin. Mukana oli myös kaksi lasta, joilla oli erityisen tuen tarve. Ryhmän koko ei ollut liian suuri, näin kaikki lapset tuli huomioiduksi. Osallistujat olivat ryhmässä tasavertaisina jäseninä.

Hetkien aikataulut on hyvä sopia etukäteen, ja informoida päiväkotilasten vanhempia Theraplaysta. Kerran viikossa on hyväksi havaittu ja kertoja on yhteensä noin 10. Kuitenkin jokainen ryhmän vetäjä tekee omalle lapsiryhmälleen sopivan aikataulun.

Ryhmä-Theraplayssa on neljä yksinkertaista sääntöä, ne ovat: ”satuttaa ei saa, pysytään yhdessä, pidetään hauskaa ja aikuinen ohjaa”. Ryhmän ohjaajan tulee kertoa säännöistä ryhmäläisille sanoin ja teoin. Theraplayssa painotetaan tekoja sanoja enemmän: ”teot puhuvat aina selvemmin kuin sanat”. Teot vaikuttavat parantavasti ja yhteyttä rakentavasti. (Jernberg & Booth 2003, 345.)

Ryhmä-Theraplayssa on tietyt rituaalit joita noudatetaan, rituaalit aloittavat ja lopettavat hetken. Alussa on aina tarkistukset, jolloin ryhmässä mukana olevat lapset tarkistetaan ja kukin on vuorollaan ikään kuin valokeilassa. (Jernberg & Booth 2003, 347 – 348.) Tarkistukseen kuuluu esim. mustelmien tai haavereiden etsimiset kehosta, ohjaaja rasvaa ns. taikarasvalla haaverit tai mustelmat ja hoivaa pipit pois. Usein jokaisella lapsella on jonkinlainen pienikin naarmu, joka parannellaan pois. Tämä alkutarkistus saattaa kestää pitkään, lapset pitävät tästä aloitus rituaalista ja hoivaamisesta, se on tärkeä osa hetkeä.

Alkurituaalin jälkeen tulee yksi tai kaksi aktiviteettiä, niillä lapset toivotetaan tervetulleiksi. Jokaiseen lapseen tulee kiinnittää huomiota henkilökohtaisesti. Hetken puoliväliin on hyvä valita vauhdikkaita ja yhteyttä rakentavia aktiviteetteja esim. jännittäviä leikkejä ja pelejä. Tuokioiden edetessä, kun lapset ovat tulleet sinuiksi sääntöjen ja toistensa kanssa, voidaan ottaa hetkille aktiviteetteja. Niissä totutellaan ja harjoitellaan muun muassa katsekontaktia, kosketusta, luottamuksen kasvattamista, vuoron antamista toiselle, yhteistyön kehittämistä jne. Hoivaava huolehtiminen kaverista, ja hauskanpito yhdessä tulee olla toimintojen perustana jokaisella hetkellä. (Jernberg & Booth 2003, 352.)

Hetki loppuu aina syöttämiseen. Kaikki ryhmän jäsenet saavat herkun hetken loppuksi riippumatta siitä, kuinka onnistunut tuokio on lapselle ollut. Suupalan ottaminen aikuisen kädestä kuvastaa pikkulasta syöttävää äitiä, ja on tärkeä hoivakokemus. (Jernberg & Booth 2003, 348.)

4.4 Askeleittain

Askeleittain on Yhdysvalloissa kehitetty ohjelma, joka on suunniteltu edistämään lapsen sosiaalisia taitoja sekä vähentämään sosioemotionaalisia ongelmia. Lapsille opetetaan empatian, tunteiden säätelyn ja sosiaalisen ongelmaratkaisun tarpeellisia taitoja. Alkuperäiseen amerikkalaiseen ohjelmaan kuuluu neljä tasoa, päiväkotit, 1. – 3. ja 4. – 5. luokat sekä yläaste. Second Step on suomeksi käännetty ja muokattu meille sopivaksi versioksi, joka vastaa päiväkodin, esikoulun, 1. ja 2. luokan tarpeita. (Makkonen, Paavola, Pemberton & Savola 2005, 10.)

Ohjelmassa painotetaan empatian kolmea osatekijää: tunteiden tunnistamiseen muissa ja itsessä, kanssa ihmisten näkökulman ja tunteiden ymmärtämiseen, sekä välittämisen ja huolenpidon näyttämiseen. Tutkimuksien mukaan tunnetaidot ovat tärkeitä pienten lasten kehitykselle. Askeleittain – päiväkotit ja esikouluohjelma keskittyykin voimakkaasti tunteiden tunnistamiseen itsessä ja muissa. Lapset muun muassa harjoittelevat valokuvakorttien avulla tunnistamaan kuusi yleistä tunnetta: surullisuus, onnellisuus, suuttumus, pelko, inho, hämmästyminen. (Makkonen ym. 2005, 13.)

Askeleittain-ohjelmaa toteutetaan suunnitellussa järjestyksessä, jokainen jakso sekä tuokio perustuu aikaisemmin opituille ja esitetyille taidoille. Ohjelman tehokkuus perustuu järjestyksen noudattamiseen. Jaksoja on kolme: 1. empatia, 2. tunteiden säätely, 3. ongelmanratkaisu. (Makkonen ym. 2005, 29.) Askeleittain-kirjassa on myös valmiit kirjeet kotiin, jotka kopioidaan. Kotiin lähtee tiedote ennen kuin Askeleittain-tuokiot aloitetaan ja ohjelman edetessä vanhempiä tiedotetaan prosessin etenemisestä, mitä milloinkin on opittu ja harjoiteltu. Näin taitoja voi myös harjoitella kotona. Vanhempien kiinnostusta on ollut mukava ruokkia. Lapset, joilla on kenties ollut vaikeuksia sosiaalisten taitojen oppimisessa, ovat saaneet mahdollisuuden harjoitella taitoja myös kotona.

Jakso 1 luo pohjan oppituokioille. Tässä opetetaan lapsille taitoja, joiden turvin he voivat kehittää kykyä tunnistaa omia sekä muiden tunteita. Tavoitteena on oppia ymmärtämään tunteiden monimuotoisuutta ja toisten näkökulmia sekä empaattista suhtautumista muihin. Empatiaosuutta suositellaan kaikille lapsille neljästä ikävuodesta ylöspäin. Sen voi toistaa vielä esikouluvuonna, näin saada empatiataidot vahvoiksi. (Makkonen ym. 2005, 29.)

Ohjelman toisessa jaksossa, keskitytään opettamaan lapsille kuinka tunnistaa voimakkaat tunteet, ja opetetaan keinoja, joilla pystytään rauhoittumaan. Tärkeää on kiinnittää huomiota suuttumuksen hallintaan. 4 – 5-vuotiaille tämä saattaa olla liian vaikeaa. Ryhmän vetäjä on lasten paras asiantuntija ja voi valita kehitystasoon sopivat tuokiot tästä jaksosta, ja myös soveltaa niitä ryhmän tarpeisiin sopiviksi. (Makkonen ym. 2005, 29.)

Jaksossa kolme esitellään yksinkertainen kolmivaiheinen ongelmanratkaisuprosessi. Lapset voivat käyttää sitä itsekseen erilaisissa ongelmatilanteissa tai toisten kanssa. Erityinen huomio on käyttäytymisellä, jolla on myönteisiä vaikutuksia. (Makkonen ym. 2005, 29.)

Loviisan kaupunki järjesti jokunen vuosi sitten Askeleittain-koulutusta päivähoitohenkilöstölle. Minulla oli mahdollisuus osallistua siihen. Päiväkodillemme hankittiin Askeleittain-materiaalit. Olen pitänyt Askeleittain-ryhmiä, koen, että se on toimiva ja hyvä malli. Kaikki on ikään kuin valmiina paketissa. Toki vetäjän täytyy perehtyä hyvin materiaaleihin, mutta tuokiot ovat valmiina korteissa, ja niitä on mielestäni helppo soveltaa kuhunkin ryhmään sopivaksi. Tunnetaitojen harjoittelu ja ongelmanratkaisukykyjen opetteleminen on tärkeää tulevaisuutta ajatellen. Usealla lapsella on ollut näissä osa-alueissa harjoittelun tarvetta. Askeleittain-ohjelmalla edellä mainittujen taitojen opettaminen lapsiryhmälle on tehty kasvattajalle suhteellisen helpoksi. Materiaalia voi soveltaa muuhunkin päiväkodin toimintaan. Lapset ovat pitäneet Askeleittain-tuokioista, ja niistä on ollut hyötyä myös erityisen tuen tarvitsijoille.

4.5 Aiemmat tutkimukset

Pienryhmätoiminnoista päiväkodin arjessa on tehty opinnäytetyötasolla tutkimuksia, opinnäytetyössäni kohdennan pienryhmätoiminnan erityistä tukea tarvitseviin lapsiin, sitä on tutkittu vähemmän. Muun muassa Pauliina Nymanin ja Mika Sipilän opinnäytetyö vuodelta 2013 käsittelee ”Pienryhmän toimintatuokioita erityistä tukea tarvitseville lapsille”. Heidän opinnäytetyönsä oli kehittämistyö, jossa he suunnittelivat viisi toimintatuokiota pienryhmälle, jonka vetäjänä toimi ryhmäavustaja. Pienryhmän kaikilla lapsilla oli kielellisen kehityksen haasteita. Tarkoituksena tekijöillä oli kohdentaa juuri näiden lasten tarpeista lähtevää pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoiminnan hyödyt olivat selkeät muun muassa lapsen henkilökohtainen huomioiminen, sekä avustaminen vastasivat lapsen tuen tarpeita. Lasten kielellisessä kehityksessä tapahtui edistys-

tä: esimerkiksi lasten kyky tuottaa puhetta oma-aloitteisesti kehittyi sekä kontaktin ottaminen ryhmän toisiin lapsiin parani. (Nyman & Sipilä 2013, 7, 34, 40.) Ajattelen kuitenkin, että tutkimukset pienryhmätoiminnoista, myös ilman erityisen tuen näkökulmaa, antavat toimivia malleja ja vinkkejä myös erityisen tuen tarvitsijoiden päiväkotiarkeen.

Tanja Peränen (2011) on tehnyt opinnäytetyönään oppaan pienryhmätyöskentelystä Uuraisten varhaiskasvatuksen henkilökunnan käyttöön. Pienryhmätyöskentely oli kokeiluun osallistuneille kasvattajille uusi tapa tehdä työtä päivähoidossa. Kokeilun myötä henkilökunnalla oli mahdollisuus kokea pienryhmätoiminnan toimivuus ja edut. Henkilökunnan kokemukset olivat positiivisia: muun muassa kiireettömyys ja lapsilähtöisyys toteutuivat pienryhmätyöskentelyssä hyvin. Aikuiset saattoivat havainnoida pienryhmänsä lapsia paremmin eri tilanteissa, sekä lapsen yksilöllisyyden ja itsetunnon tukeminen koettiin myös helpommaksi. (Peränen 2011, 33.)

Anne – Marie Jokela (2014) on tutkinut opinnäytetyössään ”Pienryhmätoiminnan toteuttaminen sisarusryhmässä kasvattajan arviointia ja kokemuksia, henkilökunnan kokemuksia pienryhmätoiminnoista pirkkalalaisessa 20 lapsen sisarusryhmässä”. Hän on kasvattajien haastatteluilla kerännyt tietoa muun muassa mitä pienryhmätoiminnat antavat työlle, haasteita ja kehittämistoiveita. Tutkimukseen osallistuneet kasvattajat pitivät työtapaa hyvänä, esimerkiksi lapsien turvallisuuden tunne lisääntyi, kasvattajien työmotivaatio ja kiinnostus työtä kohtaan parantui ja aikuisen lapsen vuorovaikutus parani. (Jokela 2014, 19, 29 - 30.)

Elina Savolainen on Pro gradu -tutkimuksessaan Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmätoiminnan järjestämisen keinona selvittänyt muun muassa, mikälaista on pienryhmätoiminta päiväkodissa sekä mitä sen toteuttaminen vaatii henkilökunnalta. Tutkimukseen osallistuneiden työntekijöiden ryhmissä pienryhmätoimintaa toteutettiin aamupäivisin, ja heillä oli tietyt pienryhmäpäivät. Pienryhmäaikaa työntekijät luonnehtivat rauhalliseksi ja meluttomammaksi kuin koko ryhmän ollessa paikalla. Työntekijät pitivät pienryhmätoimintaa hyvänä tapana tehdä työtä. Ryhmissä oli myös erityisen tuen tarvitsijoita. Pienryhmien muodostamiseen tämä oli ilmeisesti vaikuttanut niin, että toisessa ryhmässä erityisen tuen tarvitsijat oli jaettu eri pienryhmiin, ja toisessa he olivat samassa pienryhmässä. Työntekijät painottivat ryhmien tasapainoisuutta,

joka tarkoitti esimerkiksi että pienryhmät tulee suunnitella huolellisesti. Tasa-painoisuudella tarkoitettiin myös, ettei tiettyjä lapsia laiteta samaan ryhmään, näin ajateltiin pedagogisen työn onnistuvan paremmin. (Savolainen 2013, 70 - 73.) Tutkimuksessa pienryhmätoiminnot painottuivat aamupäivään, iltapäivällä koko ryhmä toimi yhdessä. Savolainen kyseenalaisti tämän käytännön ja ihmetteli, onko pienryhmätoiminnassa kyse vain aamupäivistä. Hänen mielestään pienryhmätoimintoja toteuttavien päiväkotien tulisi kehittää toimintaansa niin että, pienryhmätoiminnot ulottuisivat koko hoitopäivän ajalle.

Aiheesta tehdyt tutkimukset puoltavat pienryhmätoimintojen etuja päiväkodissa. Työntekijät ovat olleet työtapaan tyytyväisiä, se on lapsien ja aikuisten etu. Työstä tulee mielekkäämpää, paljon epäkohtia poistuu jakamalla ryhmän lapset pienempiin ryhmiin. Erityistä tukea tarvitseva lapsi saa pienryhmässä aikuisen huomiota ja tukea paremmin kuin suuressa ryhmässä. Hänellä on kenties vertaistukea, puhumattakaan sosiaalisen kanssakäymisen helpottumisesta suhteessa isossa ryhmässä tapahtuvaan kanssakäymiseen muiden lasten kanssa.

5 LOVIISAN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUS PALVELUT

Loviisan kaupunki tarjoaa varhaiskasvatuksen palveluja muun muassa päiväkodeissa, perhepäiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa ja avoimina varhaiskasvatuspalveluina, kuten avoin päiväkotitreffit, leikkikerhot, seurakunnat. (Loviisan kaupunki 2014.)

Päiväkoteja Loviisassa on tällä hetkellä 11 ja ryhmäperhepäiväkoteja 5, joista yksi on yksityinen ryhmäperhepäiväkotit. Lisäksi on perhepäivähoitajia, heistä kolme on yksityisiä. (Loviisan kaupunki 2014.)

5.1 Varhaiserityiskasvatus

Varhaiserityiskasvatus on Loviisassa osa varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmää. Kaupungilla on kaksi kiertävää erityislastentarhanopettajaa (kelto), suomen- ja ruotsinkielisille päivähoidolle omansa. Erityislastentarhanopettajat kiertävät päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa ja perhepäivähoitajien luona tarpeen mukaan. Käynneistä sovitaan etukäteen. Päivähoidon henkilöstö ja vanhemmat saavat tarvittaessa erityislastentarhanopettajilta tukea, ohjausta, tietoa lapsen erityisen tuen tarpeen arvioinnissa, sekä tuki toimenpitei-

den suunnittelussa ja toteutuksessa. (Loviisan kaupunki 2014.) Tavoitteena on varhaisen ja erityisen tuen tarjoaminen sitä tarvitsevalle lapselle, joka on varhaiskasvatuksen piirissä. (Lapsen tuen järjestämisen käsikirja 2014, 5.)

Päivähoidon henkilöstö tiedottaa vanhemmille erityislastentarhanopettajan palveluista esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Vanhemmille kerrotaan myös, että heillä on mahdollisuus olla suoraan yhteydessä erityislastentarhanopettajaan. Päiväkotien ilmoitustauluilla on yhteystiedot valokuvineen, myös kelton vierailusta ryhmissä tiedotetaan vanhemmille.

Varhaiserityiskasvatus on osa moniammatillista yhteistyötä, joka on kiinteä osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen parissa työskentelee useita eri koulutustaustan omaavia ammattilaisia. Yhteistyötä tehdään omassa työyhteisössä sekä muiden toimialojen kanssa. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen elämässä moniammatillisella yhteistyöllä on tärkeä rooli. Tämä ilmenee lapsen tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Keskeisiä yhteistyötahoja Loviisan varhaiserityiskasvatuksessa ovat neuvolan terveydenhoitajat, terveyskeskuspsykologi, lasten- ja nuorten psykiatrinen sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijät ja yksityisen sektorin palveluntuottajat esimerkiksi puhe-, toiminta- ja fysioterapeutit. (Lapsen tuen järjestämisen käsikirja 2014, 6 - 7.)

Loviisassa toimii moniammatillinen pienten lasten kasvun tukiryhmä. Se on varhaiskasvatuksen henkilöstön tukena ja kokoontuu kerran syksyllä ja tarvittaessa myös keväällä. Ryhmän tehtävänä on pohtia, kuinka lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan parhaalla mahdollisella tavalla. Ryhmässä on mukana terveyskeskuspsykologi, alueen terveydenhoitaja, päivähoitoyksikön esimies ja päivähoidon henkilöstön edustaja ja kiertävä erityislastentarhanopettaja. (Lapsen tuen järjestämisen käsikirja 2014, 7.) Kun lapsi aloittaa hoidon Loviisan kaupungin päivähoidossa, vanhemmilta kysytään lupa, saako heidän lapsensa asioita käsitellä ryhmässä. Lupalappu allekirjoitetaan ja sitä säilytetään yleensä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman mukana.

5.2 Loviisan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Loviisan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (VASU) lähtökohtana ovat valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet. VASU päivitetään joka toinen vuosi ja sen hyväksyy sivistyslautakunta. Päivähoitoyksiköissä tehdään omat varhaiskasvatussuunnitelmat ja perhepäivähoitajilla on oma yhteinen VASUn-

sa. Varhaiskasvatussuunnitelman liitteenä lopussa ovat: tuen kolmiportaisuus varhaiskasvatuksessa (esimerkkejä) sekä varhaiskasvatuksen vuosikello. (Loviisan kaupunki Varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 2.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään yhdessä lapsen vanhempien kanssa, se tehdään lapsen aloittaessa päivähoidossa. Suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti, se myös kulkee lapsen mukana hänen siirtyessään ryhmästä toiseen tai päiväkodista toiseen. VASU ohjaa lapsikohtaisesti varhaiskasvatuksen toteutumista, vanhempien kanssa yhdessä sovittuja tavoitteita sekä lapsen yksilöllistä kehitystä ja kasvua.

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTUS

Olen tehnyt töitä päivähoitajana päivähoidossa lähes koko aikuisikäni, tämä työ oli ja on minulle kutsumusammatti. Opinnäytetyön aihetta pohtiessani ajattelin että sen tulisi sijoittua päiväkotimaailmaan ja olla sellainen, josta olisi hyötyä työssämme.

Vuosien varrella olen työskennellyt kolmessa eri kaupungissa ja monessa päiväkodissa. Ryhmissäni on aina ollut erityisen tuen tarvitsijoita. Sanotaankin että viime vuosina erityisen tuen tarve lapsilla on kasvanut (Viittala 2005, 10). Tämä näkyy päivähoidossa. Kuitenkin lapsiryhmät ovat suuria ja ryhmissä lapsilla omat tarpeensa ja haasteensa. Suuret ryhmät tuovat myös omat haasteensa erityisen tuen tarvitsijan arkeen. Tärkeimmät yhteistyökumppanimme päivähoidossa ovat lasten huoltajat. Erityisen tuen tarvitsijalla ja hänen perheellään on usein arjessaan muitakin yhteistyökumppaneita kuin päiväkodin henkilökunta, tarvetta voi olla puheterapeutille, toimintaterapeutille, fysioterapeutille tai psykologille. Loviisan kaupungissa on kiertävä erityislastentarhan opettaja Tarja Tuominen (suomenkieliset päiväkodit), jota päivähoidon henkilökunta ja vanhemmat voivat myös tarpeen vaatiessa konsultoida. Tarja Tuominen käy säännöllisesti päiväkodissamme, ja opinnäytetyön aihe sai alkunsa keskustelustamme hänen kanssaan. Tarja kertoi silloiselle varhaiskasvatuspäällikölle aiheestani. Tein tutkimuslupa anomuksen elokuussa 2014 ja sain luvan tutkimukselleni 25.8.2014. Aloitin opinnäytetyöni tekemisen syksyllä 2014.

6.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut kartoittaa, missä määrin ja minkälaisia pienryhmätoimintoja Loviisan seudun päiväkodeissa toteutetaan erityistä tukea tarvitsevien lasten parissa. Myös lastentarhanopettajien kokemukset, haasteet sekä mahdolliset kehittämistoiveet pienryhmätoiminnasta kiinnostivat tilaajaa. Tutkimuskysymyksiksi nousivat:

1. Minkälaisia pienryhmätoimintoja päiväkodeissa käytetään erityisen tuen tarvitsijoiden parissa?
2. Kuinka usein pienryhmätoimintoja toteutetaan?
3. Minkälaisia kokemuksia ja haasteita henkilökunnalla on pienryhmätoimintojen parissa ollut?

6.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni perustuu laadulliseen lähestymistapaan. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, siihen liittyy ajatus todellisuuden moninaisuudesta. Tutkijan tulisi pyrkiä tutkimaan aihetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Kvalitatiivista tutkimusta voidaan luonnehtia prosessiksi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistonkeruun väline on tutkija itse, tästä syystä voi aineistoon liittyvien näkökulmien ja tulkintojen kehittyvän tutkijan tietoisuudessa pikkuhiljaa tutkimusprosessin edetessä. Tutkimustoiminta on eräänlainen oppimista-pahtuma. (Kiviniemi 2007, 70.) Opinnäytetyöni on työtäni ajatellen tarpeellinen ja työni arjessa hyödynnettävä oppimista-pahtuma. Tutkimukseni tavoitteena oli muun muassa kerätä tietoa kaupunkimme lastentarhanopettajien kokemuksista pienryhmätoiminnoista erityisen tuen tarvitsijoiden päiväkotiarjessa ja näin saada mahdolliset hyvät käytännöt kiertoon, saada vinkkejä myös omaan työhöni päiväkodissa.

Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysin tarkoituksena on saada aineistoon selkeyttä, ja näin tuottaa tutkittavasta asiasta uutta tietoa. Analyysillä aineisto tiivistetään kadottamatta sen sisältämää tietoa aiheesta. Pyrkimyksenä on luoda hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. (Eskola & Suoranta 1999, 138.) Tutkimusaineistoni analysoimiseen käytin sisällönanalyysiä. Se on menetelmä, jolla voi tehdä toistettavia ja päteviä johtopäätöksiä tutkimusai-

neiston suhteesta sen sisältö- ja asiayhteyteen. Sisällönanalyysillä voidaan tuottaa uutta tietoa, uusia näkemyksiä ja tuoda esiin piileviä tosiasioita tutkitavasta aiheesta. (Anttila 1998.)

6.3 Kyselyn toteuttaminen

Laadullisessa tutkimuksessa tavallisimmat aineistonkeruumenetelmät ovat havainnointi, haastattelut, dokumentteihin perustuva tieto ja kyselyt (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71). Työni kysely toteutettiin avoimella kyselylomakkeella (liite 1). Kyselyt jaettiin Loviisan seudun lastentarhanopettajille kaupungin päiväkoteihin saatekirjeellä ja palautuskuorella varustettuna helmikuun lopussa ja maaliskuun alussa 2015. Esiopetus rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Olin soittanut päiväkoteihin ennen kyselyjen toimittamista, jotta tiesin, kuinka monta kyselyä per päiväkotitoimitaan. Kyselyjä lähti 27. Kyselyihin lastentarhanopettajilla oli aikaa vastata noin kolme viikkoa, niihin vastattiin anonyymisti, eikä päiväkotien nimiä kysytty.

Vastaajalle annetaan vastuu postikyselyn vastaamisesta tutkijan saatekirjeen ohjeiden mukaan. Postikyselyn etuina voidaan pitää esimerkiksi sitä, ettei se ole sidottu maantieteellisesti ja vastaajat voivat vastata kyselyyn silloin kun se heille parhaiten sopii. Hyvänä puolena voi myös pitää, että vastaajalla on mahdollisuus rauhassa pohtia vastauksiaan. (Valli 2007, 106.) Päiväkotien aikataulut ja työrytmi ovat hektisiä. Kyselyn toteutusta pohtiessani ajattelin, että postitse palautettava lomake antaa vastaajalle mahdollisuuden valita sopivan ajan vastata. Vastaajan ei myöskään tarvitse olla koneen ääressä, näin vastaaminen ei häiritse arjen työtä päiväkodissa.

Kysely koostui neljästä taustatietojen kartoittavasta kysymyksestä ja kahdeksasta avoimesta kysymyksestä. Kyselyn teemat valikoituivat tutkimuskysymyksistä, joita pohdittiin yhdessä tilaajan kanssa. Useimmiten ensimmäinen lähestyminen tutkimusaineistoon tapahtuu tematisoinnin keinoin, aineistosta nostetaan tutkimusongelmaa aukaisevia teemoja. (Eskola & Suoranta 1999, 175.) Teemoina olivat taustatiedot ryhmän koostumuksesta sekä vastaajan koulutustaustasta. Pienryhmätoiminnoista on kahdeksan avointa kysymystä, joista viimeisenä sana oli vapaa.

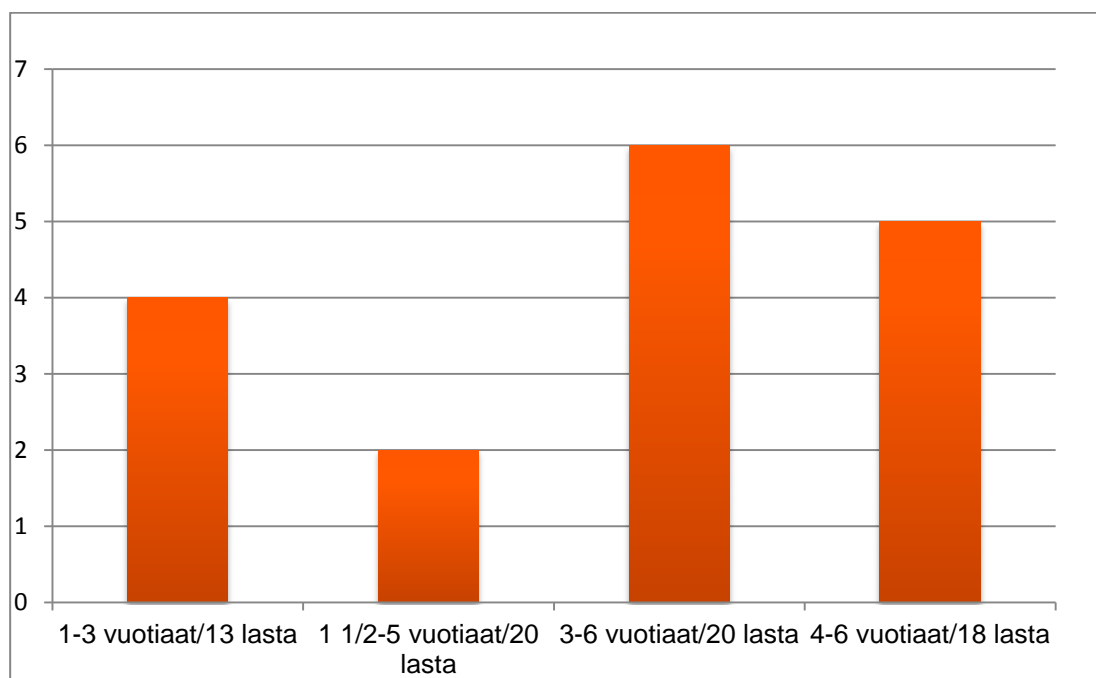
7 KYSELYN TULOKSIA

7.1 Taustatiedot

Kyselyjä toimitettiin päiväkodeihin lastentarhan opettajille 27 ja palautuksia tuli 17. Vastausprosentiksi muodostui 63 %, jota voi pitää kohtalaisena. Otannassa oli mukana koko perusjoukko eli kaikki 17 kyselyyn vastannutta.

Taustatietokysymyksillä selvitin: montako lasta ryhmässä on, ryhmän ikäkauma ja ryhmässä työskentelevät aikuiset. Taustatietokysymyksistä selvisi myös vastaajan koulutustausta ja mahdollinen koulutus pienryhmätoimintoihin liittyen.

Luokittelin ikäjakaukmat neljään ryhmään: 1 – 3-vuotiaat, 1 ½ – 5-vuotiaat (sisarrusryhmät), 3 – 6-vuotiaat sekä 4 – 6-vuotiaat. Kysymykseen vastasi kaikki 17 kyselyyn osallistunutta.

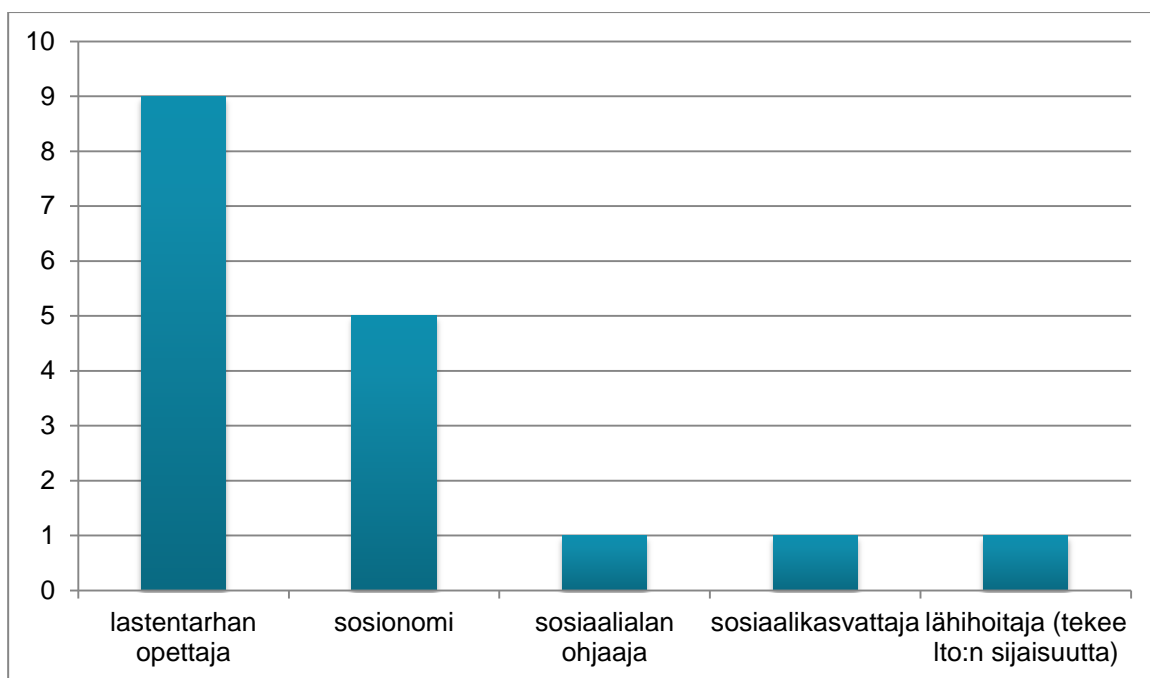
Kuva 1. Lasten ikä ja keskimääräinen lapsimäärä ryhmässä, jossa vastaaja työskentelee

Vastaajien ryhmien koostumukset vaihtelivat jonkin verran (kuva 1), tyypillisesti suuria ryhmiä ovat 3 – 6-vuotiaiden ryhmät, joissa on usein iltapäivähoi-dossa esikoululaisia. Vastaajista suurin osa työskentelee yli kolmevuotiaiden ryhmissä. Perinteisesti päiväkodeissa on ollut kolme eri ikähaarukkaa ryhmien muodostumisessa. On ollut pienet 0 – 3-vuotiaat, 3 – 5-vuotiaat ja esikoululaiset, sisarrusryhmissä ikähaitari on ollut jopa 0 – 5.

Kyselyyn vastanneiden ryhmien ikäjakaumassa oli perinteiseen malliin verrattuna jonkin verran eroa. Loviisassa on perinteisiä pienten ryhmiä, sisarusryhmiä sekä ryhmiä joissa lasten iät vaihtelevat 3 – 6:n välillä ja 4 – 6:n välillä. Asetus lastenpäivähoidosta määrittelee suhdeluvut päiväkotien lasten ja aikuisten määrään. Kelpoisuusehdot täyttävällä työntekijällä saa olla vastuullaan kolme vuotta täyttäneitä kokopäivähoidossa olevia lapsia enintään seitsemän, alle kolmevuotiaita saa olla enintään neljä. Jos ryhmässä on erityisen tuen tarvitsijoita, on se otettava huomioon ryhmän lapsilukumäärässä, jollei lapsella ole erityistä avustajaa. (Asetus lasten päivähoidosta 6. §.)

Mainitsinkin jo edellä, kuinka asetus lasten päivähoidosta määrittelee suhdeluvut päiväkotien lastenlukumäärän suhteessa aikuisten lukumäärään. Vastaajien vastaukset kertovat, että suhdelukua noudatetaan. Alle kolmevuotiaiden ryhmissä oli kolme aikuista ja lapsia keskimäärin kolmetoista, yhdessä pienten ryhmässä vanhin oli neljävuotias, ns. sisarusryhmissä, 1 ½ - 5-vuotiaat henkilökuntaa oli kolme tai neljä, lapsia keskimäärin kaksikymmentä. 3 – 6-vuotiaiden ryhmissä henkilökuntaa oli keskimäärin kolme ja lapsia parikymmentä. Vuorohoitoryhmä oli poikkeus, siinä työntekijöitä oli enemmän suhteessa lapsilukuun. Työntekijöitä tulee olla vuorohoitoryhmässä enemmän, koska ryhmän lasten hoitoaika on huomattavasti laajempi kuin normiryhmissä. Hoitoa annetaan tarvittaessa myös viikonloppuisin, näin henkilökunnalle tulee viikkovapaita, ja henkilöstön suurempi määrä takaa sen, että ihmisiä riittää arkivapaiden aikana töihin. 4 – 6-vuotiaiden ryhmissä oli keskimäärin 18 lasta ja aikuisia kolme.

Vastaajien koulutustaustaa kysyttiin kysymyksessä 3, käsittelen sen tässä erillisenä kaaviokuvana (kuva 2).

Kuva 2. Vastaajien koulutustausta ja lukumäärät

Lastentarhanopettajana päiväkodissa voi työskennellä useammalla koulutuksella. Kirjo on nykyisin laaja. Halusin selvittää vastaajien taustaa koulutuksen suhteen siitäkin syystä, että oli mielenkiintoista tietää, vaikuttiko koulutus millään lailla pienryhmätoimintakäytäntöihin ryhmissä. Vastaajista yhdeksän oli lastentarhanopettajia. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita sosionomeja, joilla oli lastentarhanopettajan virkakelpoisuus suoritettuna, oli viisi vastaajaa. Vastaajista yksi oli sosiaalialan ohjaaja, yksi sosiaalikasvattaja ja yksi päivähoitaja, joka teki lastentarhanopettajan sijaisuutta. Loviisassa on tällä hetkellä päteviä lastentarhanopettajia hyvin saatavilla. Useissa kaupungeissa on ollut hankaluuksia saada päteviä opettajia päiväkoteihin. Kyselyn tuloksetkin puoltavat Loviisan hyvää tilannetta: oli vain yksi epäpätevä lastentarhanopettaja kaikista 17 vastaajasta.

Viimeisessä taustatietokysymyksessä kysyttiin pienryhmätoimintoihin saadusta koulutuksesta. Vastauksia lukiessa huomasin, että kysymyksen asetteluun tässä kohtaa olisi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota. Kysymys oli: Oletteko saaneet koulutusta pienryhmätoimintoihin liittyen? Osa vastaajista vastasi kysymykseen koko ryhmän henkilökunnan koulutuksesta ja osa vain omasta koulutuksestaan. Kysymys olisi vaatinut jatkokysymyksen esimerkiksi: Jos olette, niin minkälaisista?

Kaikki seitsemäntoista vastasivat kuitenkin kysymykseen jollain tavalla. Seitsemän vastanneista ei ollut saanut minkäänlaista koulutusta pienryhmätöihin. Kymmenen vastaajan vastaukset oli tulkittavissa niin, että jonkinlaista koulutusta oli käyty. Suurin osa ei ollut eritelty, minkälaista koulutusta oli saanut. Tässä kohtaa huomasin jälleen kysymyksenasetteluni puutteet. Jatkokysymys olisi ollut ehdottoman tärkeä esittää. Jokunen vastaaja oli maininnut saaneensa KILI-, KUTTU-, Askeleittain- ja Theraplay-koulutusta tai perehdytystä.

7.2 Pienryhmätöinnasta

Ensimmäisessä pienryhmätöintoja koskevassa kysymyksessä kysyttiin käytetäänkö ryhmässä valmiita ryhmäkuntoutusmenetelmiä (KILI, KUTTU, Theraplay, Askeleittain tms.). Kysymykseen vastasi kaikki 17 vastaajaa. Seitsemän kyselyyn vastannutta kertoi, että tällä hetkellä ei ole käytössä valmiita ryhmäkuntoutusmenetelmiä, mutta aikaisempina vuosina niitä on käytetty. Kaksi vastaajaa kertoi Theraplayta toteutettavan ryhmä-Theraplayn muodossa. Toisessa Theraplayta käyttävässä ryhmässä oli myös Askeleittain käytössä. Ryhmä-Theraplayta toteutetaan yleensä kerran viikossa ja kymmen kerran sarjoina, näin myös tehtiin vastaajien ryhmissä. Kolmessa muussakin ryhmässä oli käytössä kerran viikossa Askeleittain tai Start, joka on pienimmille lapsille muokattu versio Askeleittain-toiminnoista. Kahdessa Askeleittainmenetelmää käyttävässä ryhmässä oli myös KILI käytössä kerran viikossa. Neljässä ryhmässä edellä mainittujen lisäksi oli KILI ainoana ryhmäkuntoutusmenetelmänä käytössä. Edellä mainittuja toimintoja kerrottiin käytettävän yleensä 10 kerran jaksoina.

Seuraavaksi kysyttiin, millaisia muita pienryhmätöintoja on käytössä (sisällöt, menetelmät, kesto). Kysymykseen vastasi 16 vastaajaa. Heidän ryhmässään oli jollain lailla toteutettu pienryhmätöintoja. Jumppa ja askartelut olivat toimintoja, jotka lähes kaikki kysymykseen vastanneet kertoivat tapahtuvan pienryhmissä. Satujoogaa toteutetaan yhdessä ryhmässä kerran viikossa. Kaksi vastaajaa kertoi, että kolmena päivänä viikossa on säännöllisesti pienryhmätöintoja, tuolloin lapset jaetaan kolmeen ryhmään ja sisällöt toimintoissa vaihtelee päivän teeman mukaan. Toisessa näistä edellä mainituista säännöllisesti pienryhmätöintoja harjoittavassa ryhmässä, oli mielestäni kek-

sitty toimiva tapa toiminnan pyörittämiseen. Lapsiryhmien koostumus pysyi samana toimintojen ajan.

Lapset oli jaettu kolmeen ryhmään iän perusteella. Aikuisella on pienryhmäpäivinä (3 krt. viikossa) sama tehtävä ja lapset vaihtavat tehtävää. Vastaaja kertoi seuraavan esimerkin:

Eli se aikuinen joka askartelee, askartelee ti-to ja ti hänellä on ryhmä 1, ke ryhmä 2 ja to ryhmä 3. Seuraavana viikkona sama aikuinen pitää pienen piirin ja sitä seuraavana viikkona satuhetken.

Yksi vastaaja kertoi ruokailujenkin tapahtuvan pienryhmissä. Kestot vastaajien pienryhmätoiminnoilla vaihtelivat 20 – 40 min välillä. Tuokioiden keston vaikuttaa muun muassa lasten ikä, erityisen tuen tarpeet, vireystaso.

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin, millä perusteilla lapset ovat ryhmään valittu. Kaikki 17 vastasi kysymykseen ja suurin osa kertoi iän olevan peruste, myös kehitystaso ja mahdollinen erityisen tuen tarve nousivat perusteiksi. Lasten kemia olivat myös seikka, joka huomioitiin pienryhmiä tehdessä, tällä ennakoidaan mm. mahdollisia konflikteja tiettyjen lasten välillä. Äidinkieli oli perusteena kahdessa vastauksessa. Loviisa on kaksikielinen kaupunki, ja on päiväkoteja, joissa on molempia, niin suomea kuin ruotsia äidinkielenään puhuvia lapsia. Yksi vastaaja ilmoitti sukupuolen olevan peruste ryhmän muodostamisessa, asiaa ei avattu sen enempää.

Neljännessä kysymyksessä pohdittiin miten pienryhmätoiminnot ovat tukeneet lapsen tarpeita. Kysymykseen vastasi 16 vastaajaa. Lähes kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että lapset tulevat pienryhmissä paremmin nähdyiksi ja kuulluiksi, tässä on muutama esimerkki vastauksista:

Pienessä ryhmässä jokainen tulee nähdyksi ja kuulluksi. Aikuiset myös oppivat tuntemaan lasten tarpeet paremmin / helpommin.

”Näemme” lapsen paremmin.

Pienryhmätilanteissa jokainen lapsi saa äänensä kuuluviin.

Edellä mainitut asiat ovat mielestäni laadukkaan päivähoidon tärkeimpiä teki-
jöitä; jokaisen lapsen tulisi saada äänensä kuuluviin ja tulla nähdyksi päivähoi-
topäivän aikana.

Vastaajat myös totesivat, että lasten yksilölliset tarpeet pystytään huomioi-
maan paremmin ja erityisen tuen tarvitsijan tuki on helpompi toteuttaa. Sosiaa-
listen taitojen harjoittelu on helpompaa. Arat ja hiljaisemmatkin lapset uskalta-
vat tuoda itseään esiin. Koettiin myös, että melu vähenee, lapset jaksavat
keskittyä toimintaan paremmin ja näin uudet asiat opitaan paremmin. Aikuisel-
la on aikaa lapsen havainnointiin sekä tuen kohdentamiseen pienryhmissä pa-
remmin kuin suuressa ryhmässä.

*Pienryhmätoiminnot tuovat ryhmään rauhallisuutta. Auttavat huo-
maamaan ja huomioimaan lapsen yksilönä ja näin ollen tukevat
lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä, yksilöllisesti.*

Ujotkin uskaltavat puhua pienessä ryhmässä.

Lapsi saa tarvitsemaansa erityishuomiota, tukea ja aikaa.

Kaikkien vastanneiden kokemus on ollut vain ja ainoastaan positiivinen. Pien-
ryhmätoiminnot ovat tukeneet kaikkien lasten tarpeita. Kaikki lapset hyötyvät
pienryhmätoiminnoista.

Seuraavaksi pohdittiin, millaisia haasteita pienryhmätoiminnot tuovat päiväko-
din arkeen. Tähänkin vastasi 16 vastaajaa. Suurimmaksi haasteeksi koettiin
henkilökunnan riittävyys. Sairaslomat, lomat, henkilökunnan poissaolot saavat
hetkittäin ryhmän tilanteen ja suunnitelmat muuttumaan. Usein on ajateltava
koko taloa, pienet päiväkodit ovat haavoittuvaisia, kun työntekijöitä on sairas-
lomilla. Koettiin, että vaikka sijaisia saadaan, pienryhmätoiminnan toteuttami-
nen ei välttämättä ole uudelle työntekijälle tuttua:

*Haasteena ovat aikuisten sairaslomat ja sijaiset. Silloin sijainen
on ohjattava toimimaan ko. pienryhmässä. Toimii hyvin jos sijai-
sella kokemusta ja avoin mieli, toimii huonommin jos ei ole.*

Päiväkotien rajalliset tilat koettiin myös haasteeksi, jakotiloja ei ole riittävästi.
Pienryhmätoimintojen onnistuminen päiväkodin arjessa vaatii hyvää ja tark-
kaakin suunnittelua, suunnittelu mainittiin myös haasteeksi. Tätä ei selitetty
vastauksissa sen enempää.

Kaikilla vastaajilla oli samankaltaisia haasteita pienryhmätoimintojen kanssa, joista minäkin osaan olen työssäni törmännyt. Kuitenkin 16 vastaajasta yksi totesi: *kaikki on mahdollista jos tahtoa löytyy*. Tämä on totta, vaikka sitä on helppo alkaa kyseenalaistamaan ja selittämään muuttujia: poissaoloja, kiirettä, tiloja ja sen sellaista. Hyvällä suunnittelulla haasteita voidaan vähentää ja jopa poistaa kokonaan. Täytyy löytyä oikeanlainen tahtotila tehdä asiat toisin.

Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin, oliko päiväkodissa ollut mahdollista toteuttaa moniammatillista pienryhmätoimintaa, ja millaista se on ollut sekä kokemuksia toiminnasta. Kaikki 17 vastasivat kysymykseen. Suurin osa vastaajista kertoi kiertävän erityislastentarhanopettajan osallistuneen pienryhmätoiminnan vetämiseen yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa esimerkiksi KILI tai Theraplay hetkillä. Kokemukset ovat olleet edellä mainituista toiminnoista pelkästään positiivisia:

Tukevat hienosti lapsen sosiaalisten taitojen oppimista, sekä kielellistä kehitystä.

Kokemus oli niin positiivinen että jatkoin ryhmän vetoa seuraavanakin vuonna (ilman keltoa).

Kiertävän erityislastentarhanopettajan tuki koettiin tärkeäksi ja tarpeelliseksi pienryhmätoimintoja suunniteltaessa. Oli saatu hyviä vinkkejä ja myös rohkeutta toteuttaa pedagogisiapienryhmätoimintoja ilman keltoakin.

Kolme vastaajaa mainitsi puheterapeutin vierailevan päiväkodissa, mutta asiaa ei aukaistu sen enempää. Jäi siis epäselväksi, pitääkö puheterapeutti yksilöterapiaa vai onko kyseessä pienryhmätoimintaa. Vastaajat kertoivat kuitenkin kokemusten olevan hyviä.

Seuraavaksi oli vuorossa mahdolliset kehittämistoiveet pienryhmätyöskentelyä ajatellen. Vastauksia tähän sain vain kuusi. Tässäkin kohtaa pohdin kysymyksen asettelua. Olisinko saanut vastauksia enemmän erilaisella asettelulla? Ajattelen, että juuri varhaiskasvatuksen työntekijät olisi se taho, joka osaisi kertoa toiveita ja ajatuksia kehittämisestä. He tekevät työtä suurissa ryhmissä ja ovat päivittäin näiden asioiden äärellä.

Kysymykseen vastanneiden päällimmäiseksi toiveeksi nousi koulutus, myös tiloja toteuttaa pienryhmiä toivottiin sekä henkilökuntaa lisää.

Viimeisenä lomakkeessa kysyttiin kokemuksia pienryhmätoiminnoista, sana oli vapaa. Kommentteja tähän sain viideltätoista vastaajalta. Kaikilla vastanneilla oli tässäkin kohtaa vain positiivisia kokemuksia pienryhmätoiminnoista.

Useimmat mainitsivat, muun muassa että erityisen tuen tarvitsijan tarpeita voidaan tukea paremmin sekä aikuisella on aikaa per lapsi enemmän. Todettiin myös, että melu vähenee, lapset keskittyvät paremmin ja erityistä tukea tarvitseva lapsi on pienryhmissä rauhallisempi.

Seuraavassa on muutama vastaajan kommentti:

Pienryhmätoiminta on lapsen kehityksen ja kuulluksi tulemisen kannalta hyvä asia.

Koen hyvänä asiana. On ”lupa” pitkäjänteisesti ja säännöllisesti keskittyä yksittäisiin lapsiin.

Pienryhmässä on aikaa kuunnella ja nähdä lapsi yksilönä.

Kokemukset ja ajatukset olivat vastaajien kesken samansuuntaisia, hyviä kokemuksia. Päällimmäiseksi nousi lapsen etu. Kaikki lapset hyötyvät pienryhmätoiminnoista. Työnteko pienryhmissä koettiin mielekkääksi, näin myös työntekijät hyötyvät.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, muun muassa minkälaisia pienryhmätoimintoja Loviisan kaupungin päiväkodeissa käytetään erityistä tukea tarvitsevien lasten parissa. Kuinka usein pienryhmätoimintaa on. Henkilökunnan kokemukset ja haasteet pienryhmätoiminnan suhteen kiinnostivat myös.

8.1 Tulosten tarkastelua

Vastauksia analysoidessa huomasin puutteita kyselyni kysymyksien asettelussa. Kattavampia ja paremmin tutkimustani palvelevia vastauksia olisin ehkä saanut, jos olisin osannut lomaketta tehdessäni asetella kysymyksiä toisin. Esimerkiksi taustatietokysymys: Oletteko saaneet koulutusta pienryhmätoiminnoista, olisi kaivannut jatko kysymyksen - jos olette, niin minkälaista? Mietin myös, miksi kehittämistoiveet kysymys oli saanut niin huonon vastausprosentin. Olisiko pitänyt olla valmiita vaihtoehtoja kehittämisen suhteen?

Koen kuitenkin, että sain tutkimuskysymyksiini vastaukset. Toki täytyy huomioida, että kyselyjä lähetin 27 ja vastauksia sain 17, vastausprosentiksi muodostui 63 %. Koko Loviisan päivähoidon tilannetta kysely ei näin ollen kata.

Kaikkien vastanneiden vastauksista ilmenee, että pienryhmätoimintoja käytetään ryhmissä jollain tapaa. Jumppahetket ja askartelut olivat toiminnot jotka lähes kaikki vastanneet kertoivat tehtävän pienryhmissä. Päiväkodissa itse työskentelevänä pidän tätä itsestäänselvyytenä, ja uskon että näin tehdään suurryhmissä. Kuinka jumppaat esimerkiksi 20 kolme – viisivuotiaan kanssa päiväkodin pienissä tiloissa? Onko kyseessä lapsilähtöinen, laadukas varhaiskasvatustilanne? On toki tilanteita, että suurikin ryhmä liikkuu yhdessä, on retkiä kentälle koko ryhmän kesken, tai kenties salivuorot esimerkiksi liikuntahallissa. Nämä tilanteet on useimmiten suunniteltu hyvin, tekeminen on sellaista joka onnistuu suurenkin ryhmän kanssa.

Vastauksista kävi ilmi, että neljässä ryhmässä lapset oli jaettu suhteellisen pysyviin ryhmiin. Näissä pienryhmissä tehtiin eri päivinä eri toimintoja, toiminnot ajoittuivat aamupäivään. Ryhmät oli jaettu esimerkiksi erityisen tuen tarpeen, iän, kehitystason mukaan. Myös lasten henkilökemiat olivat asia, joka vaikutti ryhmien jakamiseen. Yksi näistä neljästä pysyviin ryhmiin vastanneista kertoi kattavasti, kuinka heillä pienryhmätoiminnot toimivat. Heillä aikuinen pysyi omassa toiminnassaan pienryhmäpäivinä ja lapset vaihtoivat päivittäin toimintaa. Kalliala (2012, 161) toteaa kirjassaan edellä mainitun tavan hyödyistä näin: pienryhmien pysyessä samoina ja vain aikuisten vaihtaessa ryhmää, työntekijöiden osaaminen tulee käytettyä täysimääräisesti hyväksi. Näin lapset saavat jokaisen aikuisen osaamista pienryhmissä. Hän myös kritisoi kirjassaan pienryhmätoiminnoissa ryhmien pysyviä ohjaajia: ”Tiedän, että joissakin päiväkodeissa lastentarhanopettaja ”ottaa” 3 - 6-vuotiaiden ryhmän kuusivuotiaat ja viettää epäilemättä antoisia hetkiä heidän kanssaan. Oikein tämä ei kuitenkaan ole.” Hän on sitä mieltä, että lastentarhanopettajalta tulee vaatia enemmän, opettajalla on pedagoginen vastuu ryhmässä, ja hänen tietotaitonsa olisi hyödynnettävä kaikille ryhmän lapsille. (Kalliala 2012, 161.) Ymmärrän tämän näkökannan, tunnustan tätä itsekin joskus pohtineeni. Uskaltamatta kuitenkaan kyseenalaistaa lastentarhanopettajan valintaa ottaa huomaansa vain ryhmän ”isot”. Lainkaan hoitajien ammattitaitoa ja osaamista epäilemättä lastentarhanopettajalla on laajempi koulutus takanaan. Olen vahvasti sitä

mieltä, että lastentarhanopettajan pedagogisen vastuun tulee näkyä ryhmässä.

Mikkola ja Nivalainen (2009, 36) puhuvat kirjassaan pedagogisesta kokonaisvastuusta, joka on lastentarhanopettajalla. Tiimissä tulee kuitenkin olla luottamus siihen, että jokainen selviytyy pienryhmän vetämisestä. Tiimissä tulisi osata jakaa osaamista. Päiväkotityö on kuitenkin tiimityötä, vaikka sitä tehtäisiinkin pienryhmissä. Kokonaisuuden tulee olla jokaisen ryhmän työntekijän tiedossa, etteivät pienryhmät ala elämään omaa elämäänsä (Mikkola & Nivalainen 2009,36).

Loviisan kaupunki on aikanaan järjestänyt koulutusta mm. Askeleittain ja KILI-ryhmien vetämiseen. KILI-tai Askeleittain-ryhmiä kerrottiin tällä hetkellä pidettävän kuudessa ryhmässä seitsemästätoista. Näissäkin ryhmissä erityislastentarhanopettaja on ollut mukana, vetämässä ryhmää ja tukena työntekijälle. Aikaisempina vuosina useampi kertoi ryhmiä olleen. Syytä lopettamiselle ei kerrottu. Yksi vastaaja kertoi keväisin pidettävän viisivuotiaille kymmenen kerran ryhmä-theraplay-jakson, kahdessa ryhmässä erityislastentarhanopettaja oli vetänyt näitä ryhmiä. Valmiit ryhmäkuntoutusmenetelmät koettiin kuitenkin hyväksi ja erityisen tuen tarvitsijan näkökulmasta ne koettiin lasta tukevaksi toiminnaksi. Pohdin syytä näiden ryhmien vähyyteen ja siihen, ettei ryhmien vetämistä jatkettu. Voisiko syynä olla resurssit, suunnitteluajan vähyys, henkilökunnan vaihdokset tms.? Koulutusta toimintoihin on kuitenkin ollut tarjolla, ja tiedän että erityislastentarhanopettaja opastaa esimerkiksi KILI-ryhmien vetämiseen mielellään. Kynnys tehdä uutta, sekä kokeilla uusia keinoja lapsen kasvun ja kehityksen tueksi, pitäisi olla varhaiskasvatuksen henkilöstöllä matalalla.

Yksi vastaaja kertoi satujooga pidettävän kerran viikossa, ryhmään osallistuu viisi lasta. Satujooga sisältää satuja, tarinoita, runoja ja lauluja yhdistettynä helppoihin joogaliikkeisiin. Tuokiolla on mahdollisuus kokea rentoutumista, hiljentymistä, rauhoittumista, se kuitenkin sallii ja tukee lapsen luonnollista tarvetta liikkua, purkaa energiaa ja leikkiä. (Aurinkolapsi.) Satujooga oli minulle uusi tuttavuus, johon ehkä tutustun ja perehdyn enemmän jatkossa ja hyödynnän työssäni. Satujooga vaikutti mielenkiintoiselta ja lapsia innostavalta uudelta toimintamuodolta, jota on helppo toteuttaa päiväkodissa.

Kysymystä ”Kuinka usein pienryhmätoimintoja toteutetaan?”, olenkin jo sivunnut aikaisemmin. Käytännöt vaihtelivat eri ryhmissä. Osalla oli säännölliset pienryhmäpäivät: viikoittain muun muassa kolmena päivänä, osalla harvemmin. Aamupäivä oli aika, jolloin pienryhmät toimivat, tuolloin ryhmissä on useimmiten koko henkilökunta paikalla ja jaot ryhmiin onnistuvat parhaiten. Kyselylomakkeen puutteet huomasin myös tässä kohtaa. Valmiista ryhmäkuntoutusmenetelmistä oli selkeästi kysytty, kuinka usein toimintoja tehdään. Tämä oli jäänyt kysymyksestä muista pienryhmätoiminnoista huomioimatta, ja vastaukset olivat tästä syystä ehkä hiukan vaikeitakin tulkita.

Kehittämistoiveita ilmaisi vain kuusi vastaajaa. Koulutus koettiin tärkeimmäksi toiveeksi, myös asianmukaisia tiloja toivottiin lisää. Pienryhmien toteuttaminen pienissä päiväkodeissa, joissa ei ole sisätiloja riittävästi, koettiin hankalaksi. Henkilökunta resursseja toivottiin ryhmiin riittävästi, näin pienryhmät olisi helpommin jaettavissa. Ajatus jatkotutkimuksesta kumpusi tässä kohtaa. Olisi mielenkiintoista tehdä tutkimus sellaisiin päiväkoteihin, joissa on jo toimiva malli pienryhmien vetämiseen. Kohdentaa kysymykset juuri niin, että saisimme hyvän kiertoa. Kuinka tällaiset päiväkodit toimivat, kun henkilökuntaa on poissa, minkälainen on heidän varasuunnitelmansa, kuinka he saavat pienet tilat toimimaan jne.

Kokemukset ja haasteet olivat samankaltaisia. Kaikilla vastaajilla oli vain positiivisia kokemuksia pienryhmissä toimimisesta. Työtapa koettiin hyväksi ja toimivaksi tavaksi toteuttaa laadukasta ja lapsilähtöistä päivähoitoa. Lapset saavat aikuiselta aikaa ja huomiota, on helpompaa kohdentaa tukea sitä tarvitsevalle. Todettiin lapsen tulevan nähdyksi paremmin pienessä ryhmässä. Mikkola ja Nivalainen (2009, 31) toteavat pienryhmien eduista esimerkiksi juuri lapsen näkyväksi tulemisen yksilönä ja uskalluksen olla oma itsensä. Myös erityisen tuen tarvitsijat olivat pienryhmissä rauhallisempia ja jaksoivat keskittyä paremmin toimintaan. Kuitenkin kaikkien ryhmän lasten todettiin hyötyvän toimintatavasta, ei pelkästään erityisen tuen tarvitsijoiden. Erityislastentarhanopettajalta saatu tuki koettiin myös tärkeäksi, häneltä saadut vinkit ja neuvot olivat olleet avuksi.

Suurimmaksi haasteeksi koettiin muun muassa henkilökuntaresurssit, sairauslomat, lomat. On selvää, että uusi aikuinen tuo ryhmään omat haasteensa. Kuinka motivoitunut uusi työntekijä on toteuttamaan ryhmän toimintatapoja?

Tässä kohtaa tulisikin olla varasuunnitelma. Mikkola ja Nivalainen (2009, 37) ovat sitä mieltä, että pienryhmätoiminnan rakenne säilyy, vaikka aikuinen vaihtuisi, mutta eri järjestelyin. Heidän mukaansa tuttu ryhmä tuo turvaa toisen aikuisen vetämänäkin. Jos ryhmään ei saada tuuraajaa, on sovittava, missä kohtaa päivää ryhmä tarvitsee ja saa apua. Hyvä suunnittelu onkin äärimmäisen tärkeää. Myös hyvästä perehdytyskansiosta on hyötyä, se tulisi olla ajan tasalla ja riittävän kattava kertomaan kunkin ryhmän käytännöistä.

8.2 Opinnäytetyön arviointia

Tutkimuksen aiheen valikoituminen kumpusi omasta työstäni, aihetta pohdittiin yhdessä kaupunkimme kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa. Aihe syntyi helposti, ja koin sen olevan ajankohtainen ja hyödyllinen työtäni ajatellen. Olen työskennellyt suurissa lapsiryhmissä, joissa on jollain tavalla toteutettu pienryhmätoimintaa, kuitenkin toimivaa mallia vielä etsien. Ajattelin, että opinnäytetyöni myötä tietoisuuteni pienryhmätoiminnoista lisääntyisi ja hyvät mallit muista päiväkodeista saadaan kenties julki. Näin voisimme tarjota vieläkin laadukkaampaa päivähoitoa perheille ja ennen kaikkea turvata lasten oikeus hyvään ja yksilölliset tarpeet paremmin huomioivaan varhaiskasvatukseen. Lähtökohta tutkimukselleni on siis myös lähtöisin omista tarpeistani, saada tietoa ja taitoa pyörittää pienryhmiä päiväkodin arjessa.

Kyselyt tehtiin anonymisti, ja vastauksia analysoidessa pidin huolta, ettei niistä pysty tunnistamaan vastaajia. Vastaajia kyselyyn osallistui 17, joten käsiteltävää aineistoa ei ollut määrällisesti paljon. Analyysia tehdessä etsin vastauksista samankaltaisuuksia ja niputin samankaltaiset vastaukset ja tein niistä tulkintoja. Sain tukea tulkinnoilleni aikaisemmin pienryhmätoiminnoista tehdyistä tutkimuksista, joissa oli samankaltaisuutta. Eskola ja Suoranta (1999, 213) puhuvat kirjassaan vahvistuvuudesta, jolla tarkoitetaan, että tehtyihin tulkitointeihin saadaan tukea toisista vastaavaa asiaa tai ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista.

Laadullisessa tutkimuksessa suurimpana luotettavuuden kriteerinä voidaan pitää tutkijaa ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta 1999, 211). Olen toiminut opinnäytetyötäni tehdessä eettisesti oikein muun muassa olemalla huolellinen tutkimuksen eri vaiheissa ja välttämällä vääriä tulkintoja. Tutkimuslomakkeet hävitän asianmukaisesti.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut minulle uusi, ehkä raskaskin kokemus. Olen tehnyt koko prosessin ajan työtäni päiväkodissa, joten viikonloput ovat olleet aikaa, jolloin olen opinnäytetyöhön keskittynyt. Vaikka prosessi on ollut raskas, olen oppinut ymmärtämään paremmin pienryhmätoimintojen merkitystä päiväkodin arjessa. Olen myös saanut uusia ideoita, oivalluksia, näkökulmia omaan työhöni.

Työskentelen itse tällä hetkellä isossa lapsiryhmässä, jossa on myös erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Ryhmässämme ei vielä ole täysin toimivaa pienryhmätoimintaa. Jumpat ja askartelut ovat meilläkin pienryhmissä, vapaan leikkin jaamme myös usein pienryhmiin. Päiväkodin tilat kuitenkin asettaa tässä kohdalla usein rajoja. Muutkin ryhmät tarvitsevat tiloja. Tämä päällekkäisyys olisi kuitenkin järjestettävissä hyvällä yhteisellä suunnittelulla. Työntekijöiden tahtotila on tärkeä tekijä, kun jotain uutta aloitetaan. Uskon, että meiltä löytyy tahtoa, kun asia saadaan markkinoitua oikein. Tosin tuleva toimintakausi näyttää sille, ettei päiväkotimme tule suurryhmiä. Työskentelen itsekkin tulevalla kaudella 14 lapsen ryhmässä, jossa on kaksi työntekijää, henkilökuntaresurssit asettavat tietynlaisia haasteita pienryhmille. Suunnittelu ryhmän toimintaa ajatellen on vielä kesken. Tiedän kuitenkin, että parini on pienryhmämyönteinen. Työntekijöiden motivaatio ja oikeanlainen tahtotila ovat suuressa roolissa pienryhmätoimintoja arkeen sovitettaessa. Johtajan merkitys on mielestäni myös suuri. Johtajan tulee rohkaista ja kannustaa työntekijöitään tekemään laadukasta varhaiskasvatusta. Kenties hänen tulee ohjata koulutukseen, ja muistuttaa opettajia pedagogisesta vastuusta.

Tutkimukseeni vastanneet olivat saaneet vain positiivisia kokemuksia pienryhmissä toimimisesta. Aiemmat aiheesta tehdyt tutkimukset puoltavat myös pienryhmien etuja kaikille lapsille. Lapsi, jolla on kehityksessään erityisen tuen tarve, saa pienryhmissä paremmin kohdennettua tukea ja ohjausta aikuiselta. Jokainen ryhmä voi räätälöidä itselleen toimivan paketin, sillä pienryhmätoimintaa voi toteuttaa monin eritavoin. *Kaikki on mahdollista jos tahtoa löytyy.*

LÄHTEET

Anttila, P. 1998. Tutkimuksen taito ja tiedonhankinta. Saatavissa: http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/01_tutkimusprosessi/02_tuttkimi_taito_ja_tiedon_hankinta/09_tutkimusmenetelmat/30_sisallanalyysi [viitattu 9.5.2015].

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239.

Asetus lasten päivähoidosta 21.8.1992/806.

Aurinkolapsi. Satujooga. Saatavissa: <http://www.aurinkolapsi.fi/satujooga> [viitattu 17.5.2015].

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Helsingin kaupunki. 2013. Sosiaali –ja terveystoimisto. Päiväkotitoiminta. Päivitetty 2. 1. 2013. Saatavissa: http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Julkaisut/muita/pk_tilasuunnittelu/paivakotitoiminta [viitattu 27.6.2015].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hujala, E., Puroila, A.-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. 1. painos. Hyvinkää: Edufin Oy.

Isokoski, M., Lindholm, R., Lindholm, L. & Vepsäläinen, R. 2002. KILI. Kieli ja Liikunta. Ryhmäkuntoutusohjelma kielihäiriöisille lapsille. Helsinki: Early Learning Oy.

Jernberg, A. M. & Booth, P. B. 2003. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.

Jokela, A. – M. 2014. Pienryhmätoiminnan toteuttaminen sisarusryhmässä Kasvattajan arviointia ja kokemuksia. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kalliala, M. 2008. Kato Mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, toim. Aaltola, J. & Valli, R., 70.

Kähkönen, A.-M., Lindholm, R. & Tahvanainen, H. 2006. KUTTU- Kuvien tuettu leikki. Helsinki: Early Learning Oy.

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

Lapsen tuen järjestämisen käsikirja. Varhaiskasvatus. 2014. Loviisa Opetus ja koulutus. Loviisa: Loviisan kaupunki. Sivistyskeskus.

Loviisan kaupunki. 2011. Varhaiskasvatussuunnitelma. VASU. Saatavissa: <http://www.loviisa.fi/files/download/VASU-suom-vaaka.pdf> [viitattu 6.1.2015].

Loviisan kaupunki. 2014. Saatavissa: <http://www.loviisa.fi/fi/palvelut/paivahoitojavarhaisk> [viitattu 6.1.2015, 25.1.2015].

Makkonen, K., Paavola, A., Pemberton, T. & Savola, J. 2005. Askeleittain. Helsinki: Psykologien kustannus.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010 – luvun varhaiskasvatukseen. 2. painos. Vantaa: Pedatieto.

Nyman, P. & Sipilä, M. 2013. Pienryhmän toimintatuokioita erityistä tukea tarvitseville lapsille. Opinnäytetyö. Diakonia – ammattikorkeakoulu. Järvenpää.

Peränen, T. 2011. Uutta työmuotoa hakemassa. Pienryhmätyöskentely päivähoidon arjessa. Opinnäytetyö. Diakonia – Ammattikorkeakoulu. Järvenpää.

Pihlaja, P. 2001. Erityiskasvatuksen työalueet päivähoidossa. Teoksessa: Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen, toim. Pihlaja, P. & Kontu, E., 21, 22.

Savolainen, E. 2013. Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmätoiminnan järjestämisen keinona. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Svärd, P.-L. 2001. Kunta erityispalveluiden järjestäjänä päivähoidossa. Teoksessa: Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen, toim. Pihlaja, P. & Kontu, E., 50 – 51.

THL. 2014. Tuki varhaiskasvatuksessa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 29.12.2014. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut/tuki-varhaiskasvatuksessa> [viitattu 22.3.2015.]

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, toim. Aaltola, J. & Valli, R., 106.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Oppaita 56. 2.painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/VarhaiskasvatussuunnitelmanperVarhai.pdf?sequence=1> [viitattu 23.8.2014, 6.12.2015, 25.1.2015, 18.4.2015].

Viitala, R. 2004. Ideologisia ja pedagogisia lähtökohtia erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimittaessa. Teoksessa: Erityiskasvatus varhaislapsuudessa, toim. Pihlaja, P. & Viitala, R., 150.

Viittala, K. 2005. Lapsuus ja erityinen tuki päivähoidossa. Teoksessa: Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus, toim. Kontu, E. & Suhonen, E., 10, 11.

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Hei!

Opiskelen työni ohella sosionomiksi Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyöni aiheesta: Pienryhmätoiminnot erityistä tukea tarvitsevan lapsen päiväkotiarjessa. Tarkoitukseni on kerätä tietoa Loviisan seudun lastentarhan opettajilta käyttäen avointa kyselylomaketta.

Työni tavoitteena on kartoittaa, missä määrin ja minkälaisia pienryhmätoimintoja Loviisan seudun päiväkodeissa käytetään erityistä tukea tarvitsevien lasten parissa. Kyselyssä selvitetään myös kokemuksianne ja haasteitanne pienryhmätoiminnan järjestämisessä päiväkodin arjessa.

Työni valmistunee kesään 2015 mennessä.

Toivottavasti teillä on aikaa vastata kyselyyn, ja palauttaa se viimeistään 20.3.2015, ohessa on palautuskuori merkillä varustettuna.

Ystävällisin terveisin: Pia Savolainen (pia.savolainen@student.kyamk.fi)

Pienryhmätoimintaa pidetään suhteellisen uutena toimintana toteuttaa ryhmätoimintaa, kuitenkin jo 1980-luvulla päiväkodeissa on jaettu lapsia pienempiin ryhmiin toimintojen ajaksi. 1980-luvulla ei vielä kuitenkaan puhuttu pienryhmätoiminnasta, vasta 2000-luvulla pienryhmätoiminta käsite on alkanut vakiintua.

Päiväkotien pienryhmien koosta ja ryhmien jakamisesta ei ole olemassa tarkkaa suositusta tai määritelmää (Savolainen 2013, 16) esimerkiksi Mikkola ja Nivalainen määrittävät (2009, 35) pienryhmäkoot seuraavalla tavalla:

Pienryhmän koko lasten iän mukaan (Mikkola & Nivalainen 2009.)

10 kk. - 2-vuotiaat lapset	3 - 4 lasta
2 – 2,5 - vuotiaat lapset	4 – 5 lasta
3 – 5 – vuotiaat lapset	5 – 9 lasta

Ryhmäkokoihin vaikuttavat mm. lasten ikä ja kehitystaso, sekä ryhmän kasvattajien näkemykset sopivasta ryhmäkoosta. Näin ollen tarkkoja ryhmäkojoja on vaikea määritellä, päiväkotiryhmät ja lapset ovat erilaisia. (Savolainen 2013, 17.) Omat haasteensa tuo pienryhmiin erityisen tuen tarvitsijat, tällöin ryhmän koko tulisi olla pienempi. Kasvattajilla on päiväkodissa vastuu ryhmien muodostamisessa, tarvitaan varhaiskasvatuksen ammattitaitoa ja lapsiryhmän tuntemista, jotta pienryhmien muodostaminen onnistuneesti toimii.

LÄHTEET

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010- luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Savolainen, E. 2013. Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmän toiminnan keinona. Pro gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

TAUSTATIEDOT:

Montako lasta ryhmässänne on?

Ryhmän ikäjakauma?

Ryhmässä työskentelevät aikuiset ja vastaajan koulutustausta (lastentarhanopettaja, sosionomi, sosiaalialanohjaaja, sosiaalikasvattaja)?

Oletteko saaneet koulutusta pienryhmätoimintoihin liittyen?

PIENRYHMÄTOIMINTA:

Käytetäänkö päiväkodissänne valmiita ryhmäkuntoutusmenetelmiä mm. KILI & KUTTU, Theraplay, Askeleittain tms.? Jos käytetään, kuinka usein; päivittäin, viikoittain?

Millaisia muita pienryhmätoimintoja on käytössä? (Millaisia toiminnot ovat mm. sisällöt, menetelmät, kesto?)

Millä perusteella/perusteilla lapset ovat ryhmään valittu?

Miten pienryhmätoiminnot ovat tukeneet lapsen tarpeita?

Millaisia haasteita pienryhmätoiminnot tuovat päiväkodin arkeen?

Onko päiväkodissanne ollut mahdollista toteuttaa moniammatillista pienryhmätoimintaa? Jos on, niin ketkä ovat osallistuneet toimintaan (esim. toimintaterapeutti ja puheterapeutti) ja millaisia kokemuksia tällaisesta toiminnasta on saatu?

Kehittämistoiveet pienryhmätoimintojen suhteen?

Millaisia kokemuksia teillä on pienryhmätoiminnasta, sana on vapaa 😊!

KIITOS VASTAUKSISTANNE JA HYVÄÄ TALVEN JATKOA!